

Herziene versie zomer 2008

Vrijwilligerswerk

De wet

praktische vragen
en antwoorden

VRIJWILLIGERSWERK: DE WET, Praktische vragen en antwoorden

Cette publication est également disponible en français sous le titre :
'La loi sur le volontariat. Questions pratiques' et peut être téléchargée gratuitement sur le
site www.kbs-frb.be

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21 te 1000 Brussel

Redactie: Eva Hambach

Leescomité (van de oorspronkelijke versie): Sara D'hondt, Kris Molemans,
Greet Van Gool, Katrien Van Kets, Steven Bouckaert, Bart Deceuninck en
prof. em. Hubert Claassens

Taalnazicht (van de oorspronkelijke versie): Patrick De Rynck

Coördinatie Koning Boudewijnstichting:
Guido Knops, directeur
Jan Blondeel, projectverantwoordelijke
Nadine Vanoverberghe, Greet Massart, assistentes

Grafische vormgeving: Tabeoka

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website
www.kbs-frb.be.

Wettelijk depot: D/2006/2893/26
EAN: 9789051305210
ISBN-13: 978-90-5130-521-0
ISBN-10: 90-5130-521-4

Aangepaste versie september 2008

Met de steun van de Nationale Loterij

Vrijwilligers zijn essentieel voor een positieve, solidaire en respectvolle samenleving. Daar is de Koning Boudewijnstichting, samen met vele anderen al lang van overtuigd. Daarom ook heeft de Stichting altijd het vrijwilligerswerk een warm hart toegedragen en een speciale plaats gegeven in haar programma's.

Nu de wet op het vrijwilligerswerk uiteindelijk is goedgekeurd, nu er voor de eerste keer een wettelijke regeling is die een aantal onduidelijkheden opruimt en de nodige bescherming biedt aan de vrijwilligers, wil de Stichting een toegankelijke vertaling bieden voor de direct betrokkenen: de vrijwilliger en de lokale organisatie of vereniging.

Dat is ook de opzet van deze publikatie: praktische en bruikbare antwoorden bieden op de concrete vragen die vrijwilligers en verenigingen zich stellen wanneer ze de wet toepassen. Hoe dit werd opgevat lees je verder in de inleiding.

De redactie van deze praktische gids kon best toevertrouwd worden aan iemand die dagdagelijks zowel op het terrein als op beleidsniveau de vrijwilligersbelangen met verve behartigt: Eva Hambach, directeur van het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk.

Ze deed dit op een aangename wijze, met geduld, de nodige zin voor 'vertaling' én met veel praktijk-kennis van zaken. Een leescomité bestaande uit mensen die zeer betrokken zijn op de problematiek, stond haar bij met raad en daad.

De Stichting wil haar en het leescomité van harte danken voor het geleverde werk.

Deze praktische gids maakt de wet toegankelijk en hanteerbaar, mogelijke valkuilen worden aangestipt en de vele concrete voorbeelden zorgen voor de nodige herkenning en vertaling. We brengen de gids alleen uit in pdf-vorm via de eigen webstek en enkele sites van koepels van vrijwilligerswerk. Dit laat toe de informatie up te daten, wanneer nieuwe KB's of uitvoeringsbesluiten de toepassing van de wet vervolledigen.

Hopelijk helpt deze gids de gebruiker ervan de wet zonder veel problemen toe te passen.

September 2006

Koning Boudewijnstichting

Inleiding	6-7
Deel1: WAT IS VRIJWILLIGERSWERK VOLGENS DE NIEUWE WET?	8-11
De definitie	8
Wat bedoelt de wet met het woord ‘georganiseerd verband’?	9
Kunnen vrijwilligers ook binnen andere structuren actief zijn?	10
Bakent de wetgever het begrip ‘vrijwilligerswerk’ niet te streng af?	11
Winst mag niet? Wat met de opbrengst van onze pannenkoekenslag?	11
Deel2: MAG IEDEREEN VRIJWILLIGERSWERK DOEN?	12-22
Niet iedereen mag zomaar vrijwilligerswerk doen: de verschillende regelingen	12
Voor werknemers	12
Voor ambtenaren	13
Voor onderwijspersoneel, ook met het statuut van terbeschikkinggestelde	14
Voor mensen die een uitkering ontvangen van de RVA	14
De ‘algemene toelating van de RVA om werklozen en bruggepensioneerden in te schakelen’	17
Voor mensen die een uitkering ontvangen van het ziekenfonds	18
Voor mensen met een handicap	19
Voor mensen met een beroepsziekte/na een arbeidsongeval	19
Voor mensen die een leefloon ontvangen	19
Voor vreemdelingen (buiten de Europese Unie)	20
Voor gepensioneerden	21
Voor wie een tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden ontvangt	21
Voor jongeren die vrijwilligerswerk willen doen	21
Mogen kinderen actief zijn als vrijwilliger?	21
Voor zelfstandigen	21
Vrijwilligerswerk en sociale-zekerheidsrechten	22
In schema gegoten	23
Deel3: AANSPRAKELIJKHEID EN VERZEKERINGEN	24-41
Inleiding	24
Aansprakelijkheid: uitklaring van de begrippen	25
Wat betekent het begrip ‘aansprakelijkheid’?	25
Schade aan derden. Wie zijn de ‘derden’?	25
Het ‘normale’ aansprakelijkheidsregime en de ingreep door de wetgever	26
Voor de organisaties die onder de wettelijke regeling vallen: uitzonderingen op de ‘immunititeit’ van de vrijwilliger	28

De wet focust op de buitencontractuele burgerrechtelijke aansprakelijkheid	29
Wat met de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de organisatie?	31
Gelden deze regels ook voor feitelijke verenigingen?	32
De verzekeringsplicht	32
Wie valt onder de verzekeringsplicht en wie niet?	33
De familiale polis als redmiddel?	35
Maakt de wet het niet te moeilijk voor de organisaties?	37
Geeft de vrijwilligerswet aanwijzingen over hoe de vrijwilligersverzekering er uit moet zien?	38
Ondersteunt de vrijwilligerswet de organisaties op het gebied van verzekeringen?	39
Er is toch een gratis verzekering?	40
Geen sancties als we onze vrijwilligers niet verzekeren?	41
In schema gegoten	45
<i>Deel4</i>: KOSTENVERGOEDINGEN	46-52
Inleiding	46
Kostenvergoedingen kunnen toch volgens de wet?	47
Forfaitaire versus reële kostenvergoeding	47
Het systeem van de vaste kosten	47
Het systeem van de werkelijke kosten	48
Aandachtspunten in verband met kostenvergoedingen	49
In schema gegoten: kostenvergoedingen per categorie	52
<i>Deel5</i>: DE INFORMATIEPLICHT	53-56
Inleiding	53
Vrijwilligerswerk is toch vrijblijvend?	53
Inhoud van de informatieplicht	55
In schema gegoten: elementen van de informatieplicht	56
<i>Deel6</i>: ANDERE REGELS DIE VAN TOEPASSING ZIJN	57-62
Is het arbeidsrecht van toepassing op onbezoldigd werk?	57
Is het strafrecht van toepassing in het vrijwilligerswerk?	59
Gedeelde geheimen en verzuimen	60
Tot slot	62

Inleiding

'Iemand die vrijwillig iets op zich neemt'. Dat is volgens Van Dale de eerste betekenis van het woord 'vrijwilliger'. In die betekenis is iedereen die iets uit vrije wil doet, 'vrijwilliger'. Daar gaat het in deze brochure niet over. Wél over wat voor Van Dale de derde betekenis is van het woord: 'iem. die onverplicht en onbetaald in enig georganiseerd verband werkzaamheden verricht ten behoeve van (groepen uit) de samenleving'. De wet die op 29 augustus 2005 in het Belgisch staatsblad is gepubliceerd en die onder meer gewijzigd werd door de Wet houdende Diverse bepalingen (27/12/2005) en de wet van 19 juli 2006 gestemd in de Kamer richt zich tot dit soort vrijwilligerswerk. En daar gaat het in deze brochure over.

Vanzelfsprekend is er in dit werkveld nog altijd sprake van een enorme variatie aan activiteiten, organisaties en soorten vrijwilligers en inzet: de ene vrijwilliger is levenslang vrijwillig actief, de ander stapt occasioneel in het vrijwilligerswerk; de ene is dagelijks als vrijwilliger actief, de andere doet het misschien één keer per jaar; de ene organisatie 'draait' op vrijwilligers, de andere doet er nu en dan een beroep op.

Vrijwilligerswerk en wetgeving, botst dat niet?

Vrijwilligers zijn meestal enthousiaste mensen die van hun 'werk' houden. Is er eigenlijk wel een wettelijke regeling nodig van hun inzet? Moet het vrijwilligerswerk absoluut op een gelijkaardige leest geschoeid worden als andere activiteiten in de samenleving? Is dat geen verraad aan het typische karakter, de 'eigenheid' van het vrijwilligerswerk? Meer nog: zal de wet betreffende de rechten van de vrijwilligers (verder in deze brochure simpelweg 'de wet') het vrijwilligerswerk niet fnuiken of versmachten in regels en administratie? Heel wat vrijwilligers fronsen de wenkbrauwen en een aantal organisaties houdt zijn hart vast.

Dat is onterecht. Er was en is veel vraag naar een duidelijke regeling voor het vrijwilligerswerk. Die moet eens en voor altijd komaf maken met onduidelijkheden en de vrijwilliger de nodige bescherming bieden. Dat is de ambitie van de nieuwe wet.

In deze brochure geven we tekst en uitleg bij de wet en de uitvoeringsbesluiten (KB's). We bieden ook wat achtergrond die zal helpen om de redeneringen van de wetgever te volgen. Daarbij geven we steeds duidelijk aan wat er in de wet staat en wat ermee wordt bedoeld.

We richten ons vooral tot de mensen die vrijwilligers begeleiden, 'betaald' of 'onbetaald'. Vanzelfsprekend is de tekst ook bruikbaar voor de talrijke vrijwilligers zelf.

Hoe is de tekst opgebouwd?

De tekst heeft niet dezelfde volgorde als de wetsartikels. Dat is een bewuste keuze.

In een eerste deeltje staan we stil bij het begrip 'vrijwilligerswerk' en de definitie die de wetgever hanteert. We lichten de elementen van die definitie kort toe.

Vervolgens gaan we in op de vraag of je zomaar in het vrijwilligerswerk mag stappen. We overlopen een reeks 'sociale categorieën' en omschrijven per categorie welke voorwaarden en formaliteiten vervuld moeten worden. Dit deel besluiten we met een overzichtstabel.

Het derde deel behandelt de aansprakelijkheid en de verzekeringsthematiek. We leggen uit wat het begrip 'burgerrechtelijke aansprakelijkheid' van de organisatie en de vrijwilliger inhoudt en hoe de wetgever dit regelt. Wat is een 'veel voorkomende lichte fout', een 'grove fout', 'bedrog'? Onlosmakelijk verbonden met de aansprakelijkheidskwestie is de verzekeringsplicht voor burgerrechtelijke aansprakelijkheid die de wetgever oplegt aan sommige organisaties die met vrijwilligers werken. We gaan ook beknopt in op uitgebreidere beschermingsmogelijkheden voor de vrijwilliger (de rechtsbijstandsverzekering en de verzekering lichamelijke ongevallen).

In het vierde deel behandelen we de regeling voor de kostenvergoedingen: we leggen de forfaitaire en de reële kostenvergoedingssystemen uit en wijzen op aandachtspunten in verband met de uitbetaling. Tot slot geven we een kort overzicht waarin je kan nagaan of alle 'categorieën' vrijwilliger een kostenvergoeding kunnen ontvangen en wat in een K.B. is geregeld.

Het vijfde deel wijst op het wederzijdse engagement tussen de organisatie en de vrijwilliger(s) en handelt over de informatieplicht. In het zesde deel tenslotte maken we duidelijk dat er ook andere rechtsregels op het vrijwilligerswerk van toepassing kunnen zijn, met name het arbeidsrecht en eventueel het strafrecht.

De redactie

Deel

1

Wat is **vrijwilligerswerk** volgens de nieuwe wet?

Vrijwilligerswerk speelt zich af in de vrije tijd. Dan doe je toch wat je wil? Spijtig genoeg gaat deze redenering niet op voor wat we hier onder 'vrijwilligerswerk' verstaan. Daar zijn een aantal regels voor. Het doel van de vrijwilligerswet is de vrijwilliger te beschermen.

De definitie

De wet bepaalt wat een 'vrijwilliger' is. [1] Vrijwilligers zijn mensen die:

activiteiten verrichten

Men moet iets 'produceren' in de vrije tijd: een spel begeleiden, een feest organiseren, een cursus geven, een museumstuk herstellen... Wie vrije tijd 'consumeert', is geen vrijwilliger, hoogstens een lid van een organisatie.

Voorbeeld

Anita begeleidt voor een organisatie slechtzienden naar een concert. Anita is in dit geval vrijwilliger. Als Anita samen met haar partner en voor haar plezier naar een concert gaat, is ze geen vrijwilliger.

onbezoldigd

Vrijwilligerswerk bestaat per definitie uit niet-betaalde activiteiten. Kostenvergoedingen kunnen alleen kosten dekken en vergoeden nooit prestaties.

onverplicht

Vrijwilligers kunnen niet gedwongen worden, ook niet met zachte hand, om zich in te zetten. Schakel je een stagiair, een PWA'er, een sociaal tewerkgestelde in... Geen probleem, maar het zijn geen vrijwilligers en ze vallen dus niet onder deze wet.

voor anderen of de samenleving

Vrijwilligerswerk doe je ten behoeve van anderen of de samenleving. Zelfhulpgroepen (in de mate dat ze enkel aan zelfhulp doen) vallen er dus niet onder, evenmin als LETS (Local Exchange Trading System), een systeem waarin mensen elkaar 'betalen' door onderling

[1] De volledige definitie zoals die in de wet staat nemen we hier niet op, omdat ze erg theoretisch en juridisch is geformuleerd. Je kan de exacte definities wel nalezen op de website www.vrijwilligersweb.be.

diensten te verrichten. Iemand die zich inzet voor gezins- of familieleden (mantelzorg) of die een vriendendienst verricht, is volgens de wet evenmin een vrijwilliger. Burenhulp valt evenmin onder deze wet.

en buiten de normale werkcontext

Een organisatie kan onder bepaalde voorwaarden iemand als vrijwilliger inschakelen die al aan die organisatie verbonden is door een arbeidsovereenkomst, een dienstencontract of een statutaire aanstelling, ook als het om deeltijds werk gaat. Opgelet: het vrijwilligerswerk mag niet in het verlengde van de (betaalde) werkactiviteit liggen.

binnen een organisatie

De activiteiten moeten plaatsvinden binnen een organisatie zonder winstoogmerk.

Wat bedoelt de wet met het woord ‘georganiseerd verband’?

Met ‘georganiseerd verband’ bedoelt de wet een ‘vreemd verbond’. Dat is een plek waar mensen die in beginsel geen uitstaans met elkaar hebben, samen dingen organiseren, plannen, doen. Het gaat dus niet om het gezin of de familie.

Voorbeeld

Simone draagt boeken rond voor patiënten in het Universitair Ziekenhuis.

Jef is als vrijwilliger bij de Minder Mobielen Centrale aan de slag.

Robert en Ellen begeleiden zieken op een bedevaarttrip naar Lourdes.

Sylvester gidst voor de plaatselijke afdeling van Natuurpunt.

Elke scheurt kaartjes aan de voordeur van het Cultureel Centrum.

Kian zet zich vrijwillig in als leider bij de jeugdbeweging.

Salmah organiseert mee het straatfeest.

Renée doet vrijwilligerswerk in een vzw voor verlaten kinderen in Roemenië.

Zoals je merkt, mag je het begrip ‘georganiseerd verband’ ruim opvatten. Gemeenschappelijk aan de ‘georganiseerde verbanden’ die onder de definitie van deze wet vallen, is dat ze geen winst nastreven: het gaat om organisaties (al dan niet met rechtspersoonlijkheid zonder winstoogmerk).

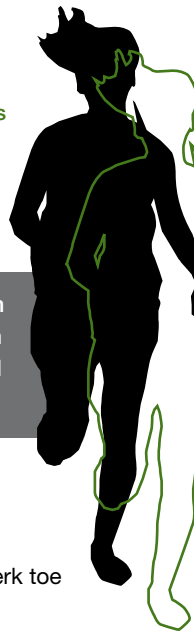
Het kan gaan om een privé-organisatie met rechtspersoonlijkheid (de vzw) of om een publieke organisatie, zoals een ziekenhuis, OCMW, stad of gemeente. Ten slotte regelt deze wet ook het vrijwilligerswerk binnen feitelijke verenigingen.

Ze geeft hiervan zelfs een definitie. [2] Typisch voor feitelijke verenigingen is dat ze bestaan uit 'losse individuen': mensen die de handen in elkaar slaan om iets op te zetten voor het goede doel, de buurt, de samenleving... zonder dat dit gebeurt binnen een juridisch kader, maar met dien verstande dat er een onbaatzuchtige doelstelling wordt nagestreefd..

Voorbeeld

Denk aan de acties in het kader van de Tsunami 12-12. Ook de acties voor 'Kom op Tegen Kanker', 'Levenslijn', 'Dag van de Buur'... vallen hieronder. Niet elke feitelijke vereniging is het resultaat van een plotselinge gebeurtenis of een kriebel waar je niet meteen blij mee weet. Heel wat initiatieven bestaan al jaren zonder dat het vzw's zijn: zangkoren, oudercomités, buurtcomités, sportverenigingen,...

Feitelijke verenigingen bieden voordelen: je begint ermee wanneer je wil en als je het beu bent stop je gewoon. Handig... Toch zijn er ook nadelen aan verbonden. Zo staan ze op het vlak van verzekeringen en aansprakelijkheid een heel stuk zwakker. Daar komen nog op terug (zie blz. 24 e.v.).

Kunnen vrijwilligers ook binnen andere structuren actief zijn?

Ja, maar dan vallen ze buiten deze wet. Die is formeel: ze laat enkel vrijwilligerswerk toe in organisaties die geen winst nastreven.

Voorbeeld

- Wij zijn een opstartend bedrijf. We weten nog niet zeker of we een goede omzet zullen halen. Mogen wij vrijwilligers inschakelen?
- Onze bakkersvrouw staat elke ochtend zelf in de winkel. Ze moet op woensdagochtend enkele keren naar de kinesist. Mogen we vanuit de parochie een vrijwilligster sturen?

[2] Deze definitie kan je raadplegen op www.vrijwilligersweb.be.

Wie zich inzet om vrijwillig aardbeien te gaan plukken, receptioniste te gaan spelen in een bedrijf, kinderen te verzorgen in een privé-kinderdagverblijf..., valt niet onder deze wet. Voor deze mensen biedt de wet geen bescherming. Organisaties die winst nastreven, kunnen haar niet inroepen. Een Naamloze Vennootschap, een BVBA,... kan geen beroep doen op vrijwilligers in de zin van deze wet. Dat is duidelijk, maar toch blijven er een aantal grensgevallen bestaan...

Bakent de wetgever het begrip 'vrijwilligerswerk' niet te streng af?

Eigenlijk niet. De wetgever heeft immers ook een beschermende taak. Vrijwilligerswerk kan maar zijn eigenheid bewaren als het op een goede manier gebeurt, zonder dat er misbruiken zijn of de regelgeving wordt omzeild. Door het vrijwilligerswerk af te bakenen, krijgen vrijwilligers bescherming en behoudt het vrijwilligerswerk de betekenis die we het willen geven: "activiteiten zonder winstbejag die sociale meerwaarde creëren".

Winst mag niet? Wat met de opbrengst van onze pannenkoekenslag?

Voorbeeld

- In onze club baten we een kantine uit. De opbrengst gaat naar de jeugdwerking.
- Wij verkopen jaarlijks marsepeinen poppetjes, zodat we onze cursussen 'bloemschikken' goedkoper kunnen aanbieden.
- Onze school organiseert jaarlijks de 'Gezonde Week'. Het oudercomité smeert gezonde boterhammen en verkoopt die...

Al deze voorbeelden vormen geen probleem. Het geldt dat je ophaalt, keer je namelijk niet uit aan 'aandeelhouders'. Het verdwijnt niet in de portemonnee van de initiatiefnemer maar komt ten goede aan de organisatie, die het dan weer investeert in betere lokalen, beter materiaal of goedkopere activiteiten.

Deel 2

Mag iedereen vrijwilligerswerk doen?

Niet iedereen mag zomaar vrijwilligerswerk doen: de verschillende regelingen

Er kunnen bijzondere regels gelden voor mensen die in een bepaalde sociale categorie thuishoren. We overlopen een aantal denkbare 'groepen' en geven telkens aan of ze volgens de nieuwe wet iets bijzonders moeten doen om vrijwilliger te kunnen zijn.

Voor werknemers

Voorbeeld

- Peter werkt in de supermarkt. Hij zet zich vrijwillig in binnen de volleybalclub.
- Natascha is algemeen directeur van het departement Personeelszaken in een groot medisch concern. Zij zet zich als vrijwilliger in voor een vereniging voor vogelbescherming.

Werknemers kunnen in het vrijwilligerswerk stappen waar en wanneer zij dat willen. Ze moeten hun plannen niet voorleggen aan hun werkgever, directie of wie dan ook. Vrijwilligerswerk is een privé-aangelegenheid.

Formaliteiten

Geen.

Uitzondering

Iemand die als werknemer in een organisatie (zoals bedoeld door de wet) werkt, mag geen vrijwilligerswerk doen voor de uitvoering van eenzelfde activiteit.

Voorbeeld

Jan werkt voor een vzw op basis van een deeltijdse overeenkomst. In zijn 'vrije uren' presteert hij extra vrijwillige arbeid voor dezelfde vzw.

Het kan wél als de taak die men als werknemer vervult, grondig en essentieel verschilt van de taak die men als vrijwilliger opneemt, of als het vrijwilligerswerk gebeurt binnen een andere structuur of vzw.

Of er in deze situatie een kostenvergoeding uitbetaald kan worden, is voorwerp van discussie. Naar onze mening is de vrijwilligerswet hier echter doorslaggevend. Volgens de wet kan het, maar voor de administratie van de belastingen kan het niet, net omdat er een arbeidsrelatie bestaat.

Voorbeeld

Mia werkt in het Museum voor Hedendaagse Kunst. Ze doet vrijwilligerswerk voor de Vrienden van het Museum, een aparte vzw die niet haar werkgever is. In dit geval kan Mia zeker een kostenvergoeding ontvangen voor haar vrijwilligerswerk, omdat haar opdrachtgever in het vrijwilligerswerk niet dezelfde is als haar werkgever.

Voor ambtenaren

Voorbeeld

Fons Facteur werkt voor de post. De nieuwe postmeester vraagt hem plots dat hij dit ter goedkeuring aan hem voorlegt.

Ambtenaren zijn buitenbeentjes omdat ze onder een specifieke regeling vallen: die van de openbare sector en het administratief recht. Voor elke activiteit die een ambtenaar naast het ambt uitoefent, moet hij/zij toestemming vragen. Dat geldt ook voor activiteiten in de privé-sfeer, zoals vrijwilligerswerk.

Te gek?

Toestemming vragen voor wat je in de privé-sfeer doet? De wet op het vrijwilligerswerk zegt er niets over, maar het gaat hier om een controle door de overheid. Zij wil nagaan of 'haar' ambtenaren zich naar behoren gedragen, ook buiten de werkuren, en of ze de 'waarden van het openbaar ambt' niet aantasten.

Formaliteiten

Geen bijzondere formulieren. In de praktijk zal de ene overste erop staan om zijn/haar fiat te geven, de andere zal het zonder meer toelaten.

Voor sommige ambtenaren is het vragen van een toelating een drempel om vrijwillig actief te zijn. Hun keuze voor een organisatie kan immers 'gekleurd' zijn en op vooroordelen stoten.

Voor onderwijspersoneel, ook met het statuut van terbeschikkinggestelde

Voor de mensen in het onderwijs is er geen probleem. Zij kunnen zich als vrijwilliger inzetten, ook degenen met het statuut van terbeschikkinggestelde.

Formaliteiten

Geen. In tegenstelling tot de ambtenaren moet men geen toestemming vragen.

Voor mensen die een uitkering ontvangen van de RVA

Iedereen die een uitkering van de RVA ontvangt, moet de RVA op de hoogte brengen van het feit dat hij/zij vrijwilligerswerk wil doen, zelf al is de uitkering uiterst klein.

De wet bevat een versoepeling in vergelijking met vroeger en maakt het de vrijwilliger iets makkelijker. Het is namelijk niet meer aan de werkloze om te bewijzen dat hij/zij effectief vrijwillig aan de slag is, het is aan de RVA om aan te tonen dat het niet om vrijwilligerswerk gaat. In de praktijk zal de RVA dan ook maar moeilijk doen als er bedrog wordt vermoed.

De werklozen

Werklozen moeten via de uitbetalingsinstelling aan de RVA melden dat ze vrijwilligerswerk willen doen. Na de schriftelijke melding mogen ze meteen aan de slag.

Het is aan de RVA om al dan niet te reageren. Krijgt de werkloze vrijwilliger binnen 12 dagen na zijn/haar melding geen bericht, dan mag hij/zij ervan uitgaan dat de RVA geen bezwaar heeft.

Een stilzwijgende aanvaarding betekent niet dat je geen controle meer kan krijgen. Inspectie blijft altijd mogelijk.

Het is ook mogelijk dat de RVA binnen de 12 dagen negatief reageert of beperkingen oplegt. De vrijwilliger moet dan zijn activiteiten staken, of de inzet aanpassen.

De RVA zal haar beslissing steeds motiveren en kan weigeren en/of beperken:
- omdat de activiteit geen vrijwilligerswerk is;

- omdat de activiteit normaal gedaan wordt – of gedaan zou moeten worden – door een betaalde medewerker;
- omdat de vrijwilliger volgens de Rijksdienst geen tijd meer heeft om naar werk te zoeken of in te gaan op werkaanbiedingen.
- omdat de uitgekeerde vergoedingen niet binnen de grenzen van de vrijwilligerswet vallen.

Consequenties van een weigering

De vrijwilliger moet zijn activiteiten stoppen.

Voorbeeld

Een vrijwilliger wil zich inzetten in de kantine van een sportclub. De RVA weigert. De vrijwilliger moet met zijn/haar activiteit stoppen, en als hij/zij dat zelf niet graag doet, is het mede de verantwoordelijkheid van de organisatie zelf om ervoor te zorgen dat de vrijwilliger deze activiteit niet meer opneemt. De organisatie krijgt de beslissing van de RVA immers ook.

De werkloze krijgt geen sanctie omdat hij/zij al enkele dagen als vrijwilliger actief is geweest. Er komt wél een sanctie als de werkloze ook na een weigering actief blijft of als het duidelijk om misbruik gaat. Bij controle mag de vrijwilliger een straf verwachten.

Voorbeeld

Een vrijwilliger helpt mee tijdens een muziekfestival en krijgt hiervoor naast een aantal voordelen in natura, ook een vergoeding van 40 euro per dag. De RVA ontdekt dat de vrijwilliger deze activiteit al twee dagen uitvoert. De RVA weigert. De vrijwilliger heeft bovendien al tweemaal een vergoeding ontvangen die hoger ligt dan de maximum kostenvergoeding die de vrijwilligerswet oplegt. De vrijwilliger kan hiervoor gesanctioneerd worden.

Vermits de organisatie het meldingsformulier mee ondertekent, kan ze opvolgen of de vrijwilligers in orde zijn. Als er twijfel bestaat m.b.t. de organisatie kan ook zij een sanctie krijgen en is haar reputatie in het geding. Bij weigering of beperking, zal de RVA ook de organisatie van deze beslissing op de hoogte brengen.

De bruggepensioneerden

Voor bruggepensioneerden en halftijdse bruggepensioneerden, die vóór de wet ook een toelating moesten aanvragen, geldt dezelfde versoepeling. Op hen is dezelfde regeling als die voor werklozen van toepassing.

Omdat bruggepensioneerden niet meer 'beschikbaar moeten zijn voor de arbeidsmarkt', kan de RVA dit argument niet inroepen om een weigering te staven. Een weigering kan wel nog gebaseerd zijn op de drie andere mogelijke redenen:

- omdat de activiteit geen vrijwilligerswerk is;
- omdat de activiteit normaal gedaan wordt – of gedaan zou moeten worden – door een betaalde medewerker.
- omdat de uitgekeerde vergoedingen niet binnen de grenzen van de vrijwilligerswet vallen.

De praktijk leert dat bruggepensioneerden niet stilstaan bij het feit dat ze 'plots' het vrijwilligerswerk dat ze al jaren doen, moeten gaan melden. Waarom deze formaliteiten niet meteen uit de weg ruimen? Het is een aandachtspunt om bij de aanvraag voor het pensioen meteen een formulier C45 B (toelating vrijwilligerswerk) te voegen of dat in de bestaande formulieren te integreren.

Mensen in loopbaanonderbreking

Als iemand in loopbaanonderbreking is en van de RVA een uitkering ontvangt (hoe beperkt ook), geldt dezelfde regeling als voor werklozen.

Mensen die deeltijds werkloos zijn

Dezelfde regeling als voor werklozen.

Mensen in wachttijd

Mensen die zich bij de RVA hebben ingeschreven maar nog geen uitkering ontvangen, mogen zonder enige formaliteit vrijwilligerswerk doen. Vrijwilligers die naar het buitenland trekken nemen best eerst contact op met JINT (www.jint.be)

Vanaf het moment dat er een wachuitkering wordt uitbetaald, vallen ze onder hetzelfde systeem als de werklozen.

Hoewel de wet de organisaties niets oplegt, doen zij er goed aan kandidaat-vrijwilliger te informeren over de nodige formaliteiten vóór hun instap in het vrijwilligerswerk.

Waarom heft de wet deze formaliteiten niet op?

Omdat het niet haalbaar is. Een van de taken van de RVA is te controleren of de uitkeringen terecht uitbetaald worden.

De RVA wil de mogelijkheid behouden om controle uit te voeren. Daarom blijft de meldingsplicht bestaan. Het voordeel hiervan is dat de werkloze/bruggepensioneerde niet ten onrechte berispt kan worden of beticht van zwart werk. Het voordeel voor de organisatie is dat, als er inspectie komt, zij makkelijk kan aantonen dat iedereen in orde is.

Het K.B. terzake bepaalt dat het akkoord van de RVA in principe voor onbepaalde duur geldt, maar dat sluit afwijkingen niet uit. Er wordt eveneens duidelijk gesteld dat de uitkeringsgerechtigde een kostenvergoeding mag ontvangen zoals bedoeld in de wet betreffende de rechten van de vrijwilliger.

De 'algemene toelating van de RVA om werklozen en bruggepensioneerden in te schakelen'

Het systeem van de algemene toelating

Een organisatie kan bij de RVA een 'algemene toelating voor de inschakeling van werklozen en bruggepensioneerden in het vrijwilligerswerk' aanvragen. Dat gebeurt via het hoofdbestuur van de RVA. Het formulier C 45 F vind je op het internet (www.rva.be).

De praktijkervaring leert dat de RVA die 'algemene toelatingen' niet zomaar verleent. Er zijn ook weer een aantal elementen die het oordeel positief of negatief beïnvloeden. De RVA volgt daarbij een gelijkaardige redenering als bij de individuele beoordelingen.

Over het algemeen is het voor kleinere organisaties niet zo makkelijk om de algemene toelating te verwerven.

Tip: als je deel uitmaakt van een groter geheel of een landelijke koepel hebt, is het verstandiger om de aanvraag via hen te laten gaan.

Als de algemene toelating niet wordt toegekend, dient men de gewone 'individuele' procedure te volgen.

Heeft de algemene toelating nog wel zin met deze nieuwe wet?

Dat hangt af van het soort toelating dat de organisatie krijgt.

- De RVA kan een algemene toelating geven waardoor de organisatie werklozen en bruggepensioneerden zonder enige andere formaliteit kan inschakelen. De kandidaat-vrijwilligers hoeven dan dus niets extra's te doen. In dit geval kan een algemene toelating nuttig blijven, omdat er dan geen individuele meldingsplicht meer geldt.
- De RVA geeft een algemene toelating, maar stelt als verplichte voorwaarde dat elke individuele werkloze en bruggepensioneerde toch nog moet melden dat hij/zij zich als vrijwilliger zal inzetten. Of de RVA geeft een algemene toelating maar maakt een onderscheid tussen bruggepensioneerden en werklozen: de laatste groep heeft nog een meldingsplicht, de eerste niet.

In deze gevallen lijkt de organisatie geen voordeel te halen uit het aanvragen van een algemene toelating. Het enige voordeel dat ze met dit systeem nog heeft, is dat ze bijna automatisch weet dat de vrijwilliger geen weigering zal ontvangen, na zijn individuele melding.

De algemene toelating is niet eeuwigdurend. In de RVA-beslissing staat hoe lang ze geldig is. De organisatie moet er dus op bedacht zijn haar op tijd te laten vernieuwen.

De formaliteiten die vereist zijn, staan in de beslissing.

Voor mensen die een uitkering ontvangen van het ziekenfonds

Arbeidsongeschikten worden niet veel beter van de nieuwe wet. Zij moeten nog altijd vragen aan de adviserend geneesheer te oordelen over het feit of het vrijwilligerswerk verenigbaar is met de algemene gezondheidstoestand van de betrokkene.

Het is jammer dat de wet 'streng' blijft voor mensen die een ziekteuitkering ontvangen. Het oordeel van de adviserend geneesheren is niet altijd mild en we merken ook heel wat interpretatieverschillen, waardoor de beslissing toch nog wat in een mist van willekeur blijft hangen... In de praktijk kan er steeds contact opgenomen worden met de ziekenfondsen zelf, die veelal mee zoeken naar een goede oplossing.

Formaliteiten

Ja, een aanvraag bij de adviserend geneesheer. Hiervoor bestaan formulieren die men bij de mutualiteit kan opvragen en daar ook weer moet indienen.

Voor mensen met een handicap

Voor de mensen die een uitkering ontvangen van het FOD Sociale Zekerheid, is er geen vuiltje aan de lucht. Zij kunnen zo in het vrijwilligerswerk stappen

Formaliteiten

Geen.

Voor mensen met een beroepsziekte / na een arbeidsongeval

Deze groep mensen krijgt haar inkomsten van het Fonds voor Beroepsziekten of het Fonds voor Arbeidsongevallen. Deze instanties leggen geen voorafgaandelijke toelating of meldingsplicht op.

Je kan je dus gewoon inschakelen als vrijwilliger.

Theoretisch zou de werkgever in twijfel kunnen trekken of de betrokkene arbeidsongeschikt is omdat hij/zij vrijwillig actief is. Die kans is echter bijna onbestaande.

Formaliteiten

Geen.

Voor mensen die een leefloon ontvangen

Mensen die een leefloon ontvangen moeten volgens het K.B. terzake hun maatschappelijk assistent(e) op de hoogte te brengen van het feit dat ze vrijwilligerswerk zullen doen.

Formaliteiten

De persoon die een leefloon ontvangt moet volgens het uitvoeringsbesluit (15/02/2007, publicatie in Staatsblad 7/03/2007) het OCMW daarvan voorafgaandelijk inlichten.

Zonder dat we een exact percentage kennen, weten we dat er slechts een klein aantal leefloners als vrijwilliger actief is. We kunnen enkel adviseren niet te veel lasten en regels op te leggen voor deze groep, maar eerder te zoeken naar pistes die het vrijwilligerswerk ook voor hen aantrekkelijker maken.

Voor vreemdelingen (buiten de Europese Unie)

Op de definitieve nieuwe regelgeving omtrent vreemdelingen en vrijwilligerswerk is het nog even wachten. De basisredenering van de nieuwe wet is alvast dat de wetgeving betreffende buitenlandse werknemers niet van toepassing is op het vrijwilligerswerk, in tegenstelling tot wat in de huidige wetgeving het geval is.

De voorwaarden waaronder dit zal gebeuren, moeten nog worden vastgelegd in een Koninklijk Besluit. De criteria moeten zwartwerk onder het mom van vrijwilligerswerk uitsluiten. Zowel de Hoge Raad voor Vrijwilligers als het Vlaamse Minderhedencentrum zal hierover voorstellen formuleren. Zolang het KB er nog niet is, kunnen we enkel voortgaan op de oude en nog steeds geldige regelgeving.

De huidige regelgeving

Vrijwilligerswerk voor vreemdelingen valt onder de wet van 30/4/99 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers. Dit betekent dat er verschillende arbeidswetgevingen zijn:

- vreemdelingen die vrijgesteld zijn van een arbeidskaart (personen met onbeperkt verblijfsrecht of gehuwd met een Belg of EU-onderdaan) mogen vrijwilligerswerk doen;
- vreemdelingen met een arbeidskaart A, B of C mogen geen vrijwilligerswerk doen. Een arbeidskaart geldt namelijk enkel voor werk in loondienst;
- asielzoekers mogen geen vrijwilligerswerk doen. Er is wel een specifieke regeling voor gemeenschapdienst voor de opvangcentra;
- mensen zonder wettige verblijfsvergunning mogen geen vrijwilligerswerk doen.

Volgende groepen vreemdelingen kunnen vrijwilligerswerk verrichten:

gezinsleden in de eerste graad van Belgen

EU- onderdanen

Vreemdelingen met een vestigingsvergunning

Vreemdelingen met een Identiteitskaart voor vreemdelingen

Vreemdelingen met een verblijfsdocument Bewijs van Inschrijving in het Vreemdelingenregister zonder verblijfsbeperking (ook erkende vluchtelingen)

Inbreuken op deze regels sanctioneren niet de vrijwilliger zelf, wel de organisatie die hem/haar tewerkstelt. Die kan een administratieve boete krijgen van maximum 15.000 euro, of zelfs van 75.000 euro als de vrijwilliger illegaal in ons land verblijft.

Voor gepensioneerden

Een gepensioneerde mag zonder probleem vrijwilligerswerk doen. Dat valt af te leiden uit de pensioenwetgeving. Die stelt dat iemand een meldingsplicht heeft als hij/zij een activiteit uitoefent die inkomsten kan opleveren. Vrijwilligerswerk is per definitie onbezoldigd en dus is er geen enkele formaliteit vereist.

Formaliteiten

Geen.

Voor wie een tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden ontvangt

Geen probleem. Ook deze groep kan vrijwilligerswerk doen.

Formaliteiten

Geen.

Er is een KB dat zegt dat de vergoedingen die men ontvangt in het kader van het vrijwilligerswerk, niet in aanmerking worden genomen als inkomsten.

Voor jongeren die vrijwilligerswerk willen doen

Er is geen enkele hinderpaal voor jongeren om vrijwilligerswerk te doen. Vrijwilligerswerk mag vanaf de leeftijd van 15 jaar, op voorwaarde dat men in hetzelfde kalenderjaar 16 wordt.

Sommige organisaties bepalen zelf een minimumleeftijd, op grond van de 'doelgroep', de 'gevoeligheid van de materie', de verantwoordelijkheid die vereist wordt... Elke organisatie is vrij om dergelijke leeftijdsgrenzen te hanteren.

Formaliteiten

Geen.

Voorbeeld

Jasmijn is 9. Ze mag samen met haar klasgenootjes het gemeentelijk parkje gaan schoonmaken.

Wat als jongeren naar het buitenland willen trekken?

Er moet aan bepaalde regels voldaan worden. Voor deze gespecialiseerde materie verwijzen we naar Jint, het steunpunt voor organisaties internationaal jeugdwerk en –beleid (www.jint.be).

Mogen kinderen actief zijn als vrijwilliger?

Kinderen mogen niet op een systematische basis als vrijwilliger werken. Maar als de school of de jeugdbeweging activiteiten opzet waarbij kinderen zich engageren in een vrijwillige activiteit, is er geen probleem zolang er sprake is van een pedagogische of educatieve dimensie.

Voorbeeld

- Marcel is zelfstandig vormingstrainer en -consulent. Hij stipfelt wandelparcours uit voor de wandelclub.
- Nancy is zelfstandig kinesiste. Op zondag gaat ze de kuiten masseren van de ploeg wielertiefhebbers.

Voor zelfstandigen

Een zelfstandige kan vrijwilligerswerk verrichten. Om problemen te vermijden oefent hij/zij het best een activiteit uit die niet in het verlengde van de zelfstandige activiteit ligt.

Formaliteiten

Geen.

Uitzondering

Zelfstandigen die invalide zijn moeten net als werknemers de toestemming vragen aan de adviserend geneesheer van de mutualiteit.

Vrijwilligerswerk en sociale-zekerheidsrechten

Mensen met een specifiek statuut verliezen hun sociale zekerheidsrechten niet omdat ze vrijwilligerswerk doen, zolang de geldende regels gevolgd worden en het vrijwilligerswerk is gemeld of toegelaten.

Het vrijwilligerswerk op zichzelf creëert geen rechten in de sociale zekerheid. Het gaat om activiteiten die zich in de vrije tijd afspelen en niet gelijkgesteld zijn aan arbeid omdat er geen sociale bijdragen worden betaald.

In schema gegoten

In dit overzicht zie je in één oogopslag wat de wet oplegt en voor welke groepen het een en het ander nog verrijnd moet worden. Het geeft weer in welke mate vrijwilligers specifieke formaliteiten moeten vervullen.

Soort vrijwilliger:	Formaliteiten?	Nog uitvoering nodig?
Werknemers	Nee	Nee
Ambtenaren	Toestemming overste, directie	Nee
Onderwijspersoneel, ook met statuut van terbeschikkinggestelde	Nee	Nee
Werklozen	Meldingsplicht RVA	Geregeld bij K.B.
Bruggepensioneerden	Meldingsplicht RVA	Geregeld bij K.B.
Mensen in loopbaanonderbreking	Meldingsplicht RVA	Geregeld bij K.B.
Mensen die deeltijds werkloos zijn	Meldingsplicht RVA	Geregeld bij K.B.
Mensen in wachttijd	Nee, buitenland wel aangifte	
Arbeidsongeschikt: uitkering via het ziekenfonds	Toelating adviserend geneesheer	Is geregeld
Mensen met beroepsziekte / na arbeidsongeval	Nee	Nee
Mensen met een leefloon	Verwittigen sociaal assistent(e)	Geregeld bij K.B.
Vreemdelingen (buiten de E.U.)	Nog te preciseren	Nog verder te regelen
Gepensioneerden	Nee	Nee
Jongeren	Nee	Nee
Kinderen	Nee, maar niet op systematische basis inschakelen!	Algemene praktijk 'arbeidsrecht'
Zelfstandigen	Nee	Nee
Zelfstandigen op invaliditeit	Ja, toestemming vragen	Nee
De algemene RVA-toelating om vrijwilligers in te schakelen blijft overeind.		

Deel 3

Aansprakelijkheid en verzekeringen

Inleiding

Hoewel alleen spectaculaire voorvallen de media of het nieuws halen, kan ook de 'gewone' vrijwilliger in zijn/haar dagelijkse activiteiten fouten maken die last berokkenen en schade veroorzaken aan mensen of groepen die zelf al dan niet iets met de organisatie of het vrijwilligerswerk te maken hebben.

Voorbeeld

- Tijdens een feestje morst Mark wat vet op de vloer. Terwijl hij een dweil gaat halen, schuift Marissa daarover uit, bezeert haar pols en stoot een tafeltje met glazen omver. Gelukkig heeft de organisatie een polis die alle schade zal vergoeden.
- Tijdens een wandeling met de jeugdbeweging rijdt een auto in op een groep jongeren, met gewonden en een dodelijk slachtoffer als gevolg.

Iemand heeft een fout gemaakt die schade aan anderen veroorzaakt. De eerste vraag die dan rijst, is: door wie moet de schade worden vergoed. En bestaat er een verzekering voor?

De wet betreffende de rechten van de vrijwilliger biedt een beschermingssysteem aan door een specifieke aansprakelijkheidsregeling uit te werken.

Aandachtspunten in deze regeling:

- >> het gaat om burgerrechtelijke aansprakelijkheid
 - >> er wordt een 'immuniteit' geregeld voor de vrijwilligers
 - >> deze aansprakelijkheidsregeling geldt niet voor alle vrijwilligersorganisaties
- Ruw ingedeeld kan men volgend onderscheid maken:
- de organisaties die onder de 'aansprakelijkheidsregeling' van de wet vallen
 - de vrijwilligers zijn 'immuun' (behalve in een aantal gevallen, zie verder)
 - de organisatie is verplicht een verzekering te sluiten voor wat betreft de BA van de organisatie voor de risico's van het vrijwilligerswerk
-

- organisaties die niet onder de aansprakelijkheidsregeling van de wet vallen
 - de aansprakelijkheid volgt de gewone regels van gemeen recht
 - de vrijwilligers zijn niet immuun: ze kunnen persoonlijk BA worden gesteld
 - de organisatie is niet verplicht een verzekering te sluiten voor wat betreft de BA van de organisatie voor de risico's van het vrijwilligerswerk

Aansprakelijkheid: uitklaring van de begrippen

Wat betekent het begrip 'aansprakelijkheid'

'Aansprakelijkheid' of 'aansprakelijk zijn' betekent dat een persoon die een fout heeft gemaakt (waarmee wordt gelijkgesteld 'onvoorzichtig of nalatig was'), verplicht is de schade die daaruit voortvloeit voor derden, te herstellen of te vergoeden. Zo wordt het geregeld in het gemeen recht. Met 'gemeen recht' wordt bedoeld: de algemene regeling die voor iedereen geldt.

Je kan maar van burgerrechtelijke aansprakelijkheid spreken als er drie elementen samen voorkomen: er is een fout (ook een nalatigheid, onvoorzichtigheid of onrechtmatige daad), er is schade en er is een verband tussen fout en schade. Als diegene die de schade lijdt een vergoeding wil krijgen, zal hij iemand anders aansprakelijk proberen te stellen.

Voorbeeld

Georgette gaat met enkele andere vrijwilligers uit 'Het diensten-team vzw', een vrijwilligerswerking die buurtdiensten aanbiedt, onkruid wieden aan het bloemenperk van het rusthuis. Ze trekt enkele exclusieve planten uit, denkend dat het onkruid was. Het rusthuis, dat fors geïnvesteerd heeft in de planten, lijdt schade. Die is te wijten aan de fout van de vrijwilliger. Het rusthuis dient een schade-eis in bij de organisatie. Die zal moeten betalen, niet Georgette.

Schade aan derden. Wie zijn de 'derden'?

Burgerrechtelijke aansprakelijkheid brengt steeds 'derden' in beeld.. Die 'derden' mogen we binnen de context van het vrijwilligerswerk ruim definiëren:

Voorbeeld

Toen Jan, de vrijwillige beheerder van ons natuurdomein, een zieke eik omzaagde, is die recht op de serre van de buurman terechtgekomen.

Het kan gaan om echte derden

De buurman heeft niets met organisatie X te maken. Hij lijdt schade door een fout van een vrijwilliger die actief is voor organisatie X. De vrijwilliger of de organisatie zal de schade bij de buurman moeten vergoeden.

Het kan gaan om begunstigden van het vrijwilligerswerk

Voorbeeld

Annette gaat elke maandag als vrijwilliger oppassen bij een ouder echtpaar. Door een onhandigheid heeft ze de televisie omvergevoerd. Haar organisatie is burgerrechtelijk aansprakelijk voor de schade.

Degenen die het 'genot' of voordeel hebben van het vrijwilligerswerk, de zogenaamde 'begunstigden', kunnen in geval van schade door de fout van een vrijwilliger een schadevergoeding eisen bij de organisatie.

Het kan gaan om collega-vrijwilligers

Voorbeeld

Els en Walter zijn samen als vrijwilligers actief in een organisatie. Door een onoplettendheid van Els valt Walter, waardoor zijn foto-toestel stuk is. Walter kan via de organisatie een schadevergoeding eisen voor de fout van Els. Zij maakte als vrijwilliger een fout en veroorzaakte daardoor schade bij een collega-vrijwilliger.

Ook collega-vrijwilligers worden als 'derden' beschouwd. Als een vrijwilliger schade lijdt door de fout van een andere vrijwilliger, kan dat vergoed worden, ook als er een familiale band bestaat tussen de vrijwilligers onderling die samen actief zijn in een organisatie voor dewelke de aansprakelijkheidsregeling van de wet geldt. De vrijwilligerswet spreekt van 'derden' zonder meer, zonder de hoger beschreven groepen verder te definiëren, maar het is duidelijk dat ze hieronder vallen.

Het 'normale' aansprakelijkheidsregime en de ingreep door de wetgever

Volgens het gemeen recht zal diegene die de fout maakte (behoudens enkele specifieke uitzonderingen) en hierdoor schade veroorzaakte, persoonlijk burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld kunnen worden.

De wet wilde echter een bescherming installeren, die vrijwilligers ten goede komt. Daarom worden vrijwilligers in bepaalde organisaties 'immuun'. Het betekent dat als ze als vrijwilliger een fout maken die schade veroorzaakt aan derden, de schadelijder de vrijwilliger niet langer persoonlijk kan aanspreken. De schadelijder zal zich tot de organisatie moeten wenden.

Deze wettelijke regeling is echter niet totaal. Dat wil zeggen dat ze niet op alle vrijwilligersorganisaties van toepassing is.

De wettelijke regeling is van toepassing op:	De regels van het gemeen recht blijven van toepassing op:
<p>Organisaties met private rechtspersoonlijkheid.</p> <p>Organisaties met publieke rechtspersoonlijkheid.</p> <p>Feitelijke verenigingen die 1 of meer personeelsleden hebben.</p> <p>Feitelijke verenigingen die verbonden zijn aan een organisatie met rechtspersoonlijkheid (en die beschouwd kunnen worden als een afdeling daarvan).</p> <p>Feitelijke verenigingen die verbonden zijn aan een feitelijke vereniging die 1 of meer personeelsleden heeft.</p>	<p>Feitelijke verenigingen die geen personeelsleden hebben.</p> <p>Feitelijke verenigingen die niet verbonden zijn aan een rechtspersoon.</p> <p>Feitelijke verenigingen die niet verbonden zijn aan een feitelijke vereniging die 1 of meer personeelsleden heeft.</p>
<p>De vrijwilligers van dit soort organisaties genieten immunitet behalve in geval van lichte herhaalde fout, grove fout of bedrog (of opzet).</p>	<p>De vrijwilligers in dit soort organisaties genieten geen immunitet.</p>

Voor de organisaties die onder de wettelijke regeling vallen: uitzonderingen op de 'immunitet' van de vrijwilliger.

Er zijn twee te onderscheiden gevallen:

- Eerste mogelijkheid: de vrijwilliger die normaal 'immuun' is kan nog persoonlijk BA gesteld worden

Die 'immunitet' betekent dat de vrijwilliger (die actief is binnen een organisatie die volgens de wet valt onder de geschetste aansprakelijkheidsregeling) in de regel niet persoonlijk voor dit soort fouten aansprakelijk gesteld kan worden.

Toch blijft het mogelijk dat de vrijwilliger zelf de schade zal moeten vergoeden. Er zijn drie gevallen. De vrijwilliger:

- maakt herhaaldelijk een lichte fout. Dat is het geval als zo'n fout bij de vrijwilliger eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomt.

Voorbeeld

Tina, die als vrijwilligster actief is in het cafetaria, vergeet voor de zoveelste keer de cafetariadeur op slot te doen (terwijl ze al herhaaldelijk op die fout is gewezen). Diezelfde nacht wordt er ingebroken. Omdat Tina reeds herhaalde malen dezelfde fout maakte, kan ze persoonlijk aansprakelijk gesteld worden.

- maakt een grove fout. Dit is een fout die niet alleen bijzonder ernstig is, maar waarvan de betrokkene ook wist – of alleszins moest weten – dat het een zware fout is.

Voorbeeld

Linda had meer dan een glas te veel op toen ze enkele kinderen van het speelplein ging oppikken, verkeerd manoeuvreerde en zo het wasrek, de haag en de schommelstoel van een naburig huis omverreed en beschadigde.

- pleegt bedrog en veroorzaakt dus willens en wetens schade. 'Bedrog' kan een andere dimensie in het vrijwilligersverhaal brengen: het strafrecht. Het gaat hier om een vrijwilliger die met opzet schade berokkent aan de organisatie, of aan anderen.

- Tweede mogelijkheid: de vrijwilliger put geen 'immunitet' uit de wet: bepaalde feitelijke verenigingen

De wet voorziet geen 'immunitet' voor de vrijwilligers actief in bepaalde feitelijke verenigingen, wat concreet betekent dat de vrijwilliger hier minder bescherming geniet. Hij/zij kan dus ook persoonlijk aansprakelijk gesteld worden, zelfs bij lichte fout waardoor schade wordt veroorzaakt aan een derde. In het jargon stelt men dat hier de regels van het gemeen recht gelden.

Het gaat om feitelijke verenigingen die:

- geen personeelsleden hebben
- die niet beschouwd kunnen worden als een lokale afdeling van een koepel
- ad hoc initiatieven, minder gestructureerde, spontane initiatieven

Ze vallen dus niet onder de vrijwilligersvriendelijke aansprakelijkheidsregeling die de wet voorziet.

Het feit dat de wet hier geen beschermingssysteem voorziet voor de vrijwilligers, impliceert dat de familiale polis van de vrijwilliger zal moeten tussenkomen bij schadegevallen.

Niets belet dat de feitelijke vereniging toch een verzekering sluit voor wat betreft de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van zichzelf en haar vrijwilligers: dat biedt extra veiligheid maar geen immunitet.

De wet focust op de burgerrechtelijke aansprakelijkheid

'Aansprakelijkheid' heeft meer dan één gezicht. De wet legt enkel de burgerrechtelijke aansprakelijkheid bij sommige organisaties. Verder maakt ze, maar enkel met betrekking tot de verzekeringsplicht, een onderscheid tussen buitencontractuele en contractuele aansprakelijkheid. Daarnaast bestaat de strafrechtelijke aansprakelijkheid.

De burgerrechtelijke aansprakelijkheid is geregeld in het Burgerlijk Wetboek. Dat regelt feiten, problemen en zaken tussen individuen.

Wat is buitencontractuele burgerrechtelijke aansprakelijkheid?

Dit is de aansprakelijkheid die voortvloeit uit een fout die de een persoon maakt en waardoor schade wordt veroorzaakt bij derden, zonder dat de betrokkenen een contract hadden opgesteld of iets hadden afgesproken.

Voorbeeld

Esmeralda doet wekelijks de boekenronde in een ziekenhuis. Omdat de boeken niet goed op het mobiele rek staan, donderen ze allemaal naar beneden, recht op de tenen van een toevallige bezoeker, die uiteraard niet om gebroken tenen had gevraagd...

Met betrekking tot de verzekeringsplicht (zie verder) spreekt de wet enkel over de buitencontractuele burgerrechtelijke aansprakelijkheid. Zowel in het gewone leven als in het vrijwilligerswerk komt deze vorm het meest voor.

Wat is de contractuele aansprakelijkheid?

De contractuele aansprakelijkheid heeft te maken met het feit dat, als je een overeenkomst of een contract hebt gesloten, je bepaalde verplichtingen moet nakomen. Gebeurt dat niet, zonder dat er bijvoorbeeld sprake is van overmacht, dan moet je de daaruit voor de wederpartij voortvloeiende schade herstellen of vergoeden.

Voorbeeld

- Je organiseert een feest en huurt een dure tapinstallatie. Hiervoor sta je dan ook in. Je zou een verzekering kunnen nemen voor het geval dat de installatie stuk gaat.
- Een organisatie plant een uitstap en reserveert daarvoor een twintigtal kamers in een hotel. Uiteindelijk komen er maar vijf mensen opdagen. Het hotel kan een schadevergoeding eisen.

Er zijn op de markt verzekeringspolissen die ook inzake contractuele aansprakelijkheid bescherming bieden. Het is aan elke organisatie om te bepalen of ze een dergelijke verzekering (al dan niet occasioneel) nodig heeft.

Wat is strafrechtelijke aansprakelijkheid?

Met de strafrechtelijke aansprakelijkheid zitten we op een heel ander terrein.

Voorbeeld

Terwijl Sam als vrijwilliger naar de supermarkt rijdt om inkopen te doen voor de organisatie, duwt hij wat te hard op zijn gaspedaal. Enkele dagen later valt er een proces-verbaal in zijn brievenbus. Hij zal de rekening zelf moeten betalen en kan zich niet verstoppen achter zijn vrijwilligerswerk.

De vrijwilligerswet regelt niets inzake strafrechtelijke aansprakelijkheid. Dat hoeft ook niet: het wordt geregeld in het Strafwetboek. Dat regelt feiten, problemen en zaken die zich afspelen tussen een burger en de samenleving. De ‘regel van drie’ is hier niet ‘fout, schade en oorzakelijk verband’, wel ‘overtreding, bewijs van overtreding, bepalen van de strafmaat (sanctie of boete)’.

Eigen aan de strafrechtelijke aansprakelijkheid is dat ze valt bij degene die verkeerd handelde. De aansprakelijkheid hangt samen met de of een overtreding. Het bewijs dat je een misstap of een overtreding beging, volstaat om strafrechtelijk aansprakelijk te worden gesteld: je zal een boete moeten betalen, een gevangenisstraf uitzitten...

De organisatie draait als dusdanig niet op voor de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de vrijwilliger. Zij kan alleen burgerrechtelijk aansprakelijk zijn voor de schade die daarbij aan anderen is veroorzaakt.

Kort samengevat

De wet legt de burgerrechtelijke aansprakelijkheid bij de organisatie en legt enkel een verzekeringplicht op voor de buitencontractuele aansprakelijkheid.

Wat met de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de organisatie?

De organisatie kan als aansteller van de vrijwilligers burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld worden voor schade die ‘haar’ vrijwilligers aan anderen veroorzaakten. Daarnaast kan zij ook persoonlijk aansprakelijk gesteld worden. Ze ligt immers vaak direct of indirect mee aan de basis van de schade of van de fout, bijvoorbeeld door een slechte vorming of door haar vrijwilligers niet goed te informeren.

Voor een organisatie is het vanzelfsprekend beter om 'schade-eisen' zoveel mogelijk te vermijden. Aarzel dus niet om een vrijwilliger een andere activiteit aan te bieden of van een taak te ontlasten als je merkt dat hij/zij het niet aankan of té 'soepel' is voor zichzelf. Zorg als organisatie ook dat de vrijwilliger goed voorbereid aan zijn/haar taak kan beginnen. Ondersteun met informatie, begeleiding en vorming.

Gelden deze regels ook voor feitelijke verenigingen?

Ja, zoals reeds hoger aangehaald, maar enkel voor sommige feitelijke verenigingen. Bepaalde feitelijke verenigingen kunnen burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld worden, net zoals andere organisaties. Voor de feitelijke vereniging rijst echter het probleem dat ze geen rechtspersoon is. Ze bestaat uit een verzameling 'natuurlijke personen' (lees: gewone mensen) die zelf aansprakelijk gesteld kunnen worden.

Door het opleggen van een verplichte verzekering BA aan sommige feitelijke verenigingen (of aan de koepel waarmee ze verbonden zijn) poogt de wetgever ook hen te beschermen. Dankzij deze verzekeringsplicht kunnen persoonlijke drama's vermeden worden.

Het is van essentieel belang na te gaan of jouw organisatie 'rechtspersoonlijkheid' heeft of een feitelijke vereniging is die al dan niet onder de aansprakelijkheidsregeling met daarbij horende verzekeringsplicht valt.

Is je feitelijke vereniging een lokale afdeling van een koepel, dan valt de feitelijke vereniging ook onder de aansprakelijkheidsregeling zoals voorzien in de wet. In geval van een schade-eis zal de koepel aangesproken worden. De koepel staat in voor de verzekering.

De verzekeringsplicht

De wet legt aan sommige organisaties een verzekeringsplicht op, ten minste voor de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de organisatie zelf. Het gaat om de schade die is toegebracht door de vrijwilliger anderen (zie ook 'wie zijn derden?') tijdens de uitvoering van het vrijwilligerswerk of op weg naar en van de activiteit.

Wie valt onder de verzekeringsplicht en wie niet?

De organisaties die onder de aansprakelijkheidsregeling vallen die wettelijke bescherming (en immunitet) voorziet voor de vrijwilligers, moeten de verzekeringsplicht nakomen.

De wet geeft een definitie van de feitelijke vereniging (zie deel 1). Voor wat betreft de aansprakelijkheidsregeling en de verzekeringsplicht maakt ze dus een onderscheid tussen soorten feitelijke verenigingen. Enkel de feitelijke verenigingen die personeelsleden tewerk stellen en of aan zich andere feitelijke verenigingen verbinden moeten de verzekeringsplicht naleven. Voor de feitelijke verenigingen die 'verbonden' zijn aan een koepel en kunnen beschouwd worden als een lokale afdeling ervan, is het de koepel die aansprakelijk gesteld kan worden en dus de verzekering moet sluiten.

Soort organisatie		Verzekeringsplicht rust op
Private rechtspersoon (vzw, stichting,...)		Organisatie zelf
Publieke rechtspersoon (OCMW, lokaal bestuur,...)		Organisatie zelf (eventueel via algemene polis stad of gemeente)
<i>Feitelijke vereniging die onder de aansprakelijkheidsregeling van de wet valt.</i>		
1	Feitelijke vereniging die onder de aansprakelijkheidsregeling van de wet valt.	Feitelijke vereniging zelf
2	Feitelijke vereniging verbonden aan een feitelijke vereniging met 1 of meer personeelsleden.	De 'hoofd' feitelijke vereniging (die met 1 of meer personeelsleden)
3	Feitelijke vereniging verbonden aan een organisatie met rechtspersoon, waarvan de feitelijke vereniging beschouwd kan worden als lokale afdeling.	De 'koepel' organisatie staat in voor de verzekering van haarzelf en van de feitelijke verenigingen die als lokale afdelingen fungeren.
In al deze gevallen geldt de aansprakelijkheidsregeling voorzien door de wet. De vrijwilligers zijn immuun, behalve in de drie eerder (zie bladzijde 29) vermelde gevallen.		

De ‘eenmalige, spontane, occasionele feitelijke verenigingen’ (in de realiteit zijn er ook ‘duurzame’ of al lang functionerende feitelijke verenigingen bij) moeten niet aan deze plicht voldoen. Daar blijft de aansprakelijkheidsregeling gelden volgens de regels van het gemeen recht. Met andere woorden, de vrijwilliger kan persoonlijk worden aangesproken, en zal dus zelf voor het vergoeden of herstellen van de schade moeten opdraaien. Die vrijwilliger kan (of moet) dan beroep doen op zijn familiale verzekering.

Het is in elk geval aan te raden dat elke feitelijke vereniging de nodige voorzorgsmaatregelen treft en een verzekering sluit om zowel de leden als de vrijwilligers te beschermen (zie ook verder de gratis vrijwilligersverzekering).

De feitelijke verenigingen die niet aan de wettelijke verzekeringsplicht moeten voldoen, zijn ertoe gehouden –via de informatieplicht- om duidelijk te maken aan hun vrijwilligers dat die geen immunitet genieten, ze onder de regels van het gemeen recht vallen en dus persoonlijk burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld kunnen worden.

De verplichte verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de vrijwilligers

De schade door fouten van vrijwilligers die – zoals hierboven al vermeld – schade veroorzaken aan de begunstigen (degenen voor wie je het vrijwilligerswerk doet), aan derden of aan andere vrijwilligers moeten verzekerd zijn.

De burgerrechtelijke aansprakelijkheid moet zowel gelden tijdens de uitvoering van de activiteiten als op weg van en naar de activiteiten. De ‘reisweg’ is de normale kortste afstand van huis naar de organisatie of naar de plek waar de activiteit georganiseerd wordt.

Voorbeeld

Als een vrijwilliger een ommetje maakt via tante Bertha voor hij/zij start met zijn/haar vrijwilligerswerk, kan er discussie ontstaan over het feit of hij/zij op dat traject verzekerd is.

Ook hier gelden de ‘regels’ van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid met haar drie componenten: fout, schade en oorzakelijk verband tussen fout en schade. Krijgt de vrijwilliger een klapband, waaraan niemand (anders) iets kan doen en waardoor zijn/haar wagen total loss is, dan geldt de verzekering BA niet. Er is wel schade maar geen fout en dus ook geen oorzakelijk verband.

De wet voorziet dat de autoverzekering wordt aangepast met een uitgebreide clausule, waardoor de aansprakelijkheid van de vrijwilligersorganisatie mee gedekt is via de autoverzekering van de vrijwilliger zelf. Die regeling geldt thans al voor de werkgeversaansprakelijkheid. Concreet komt het er dan op neer dat bij een schadegeval de autoverzekering van de vrijwilliger zal tussenkomen, ook al gebruikte hij zijn privé-voertuig voor vrijwilligersdoeleinden.

Treedt de verzekering ook op bij een lichte, herhaaldelijke fout, een grove fout of bedrog?

In deze gevallen is het mogelijk dat de organisatieverzekering (BA voor vrijwilligers) niet optreedt omdat er (ten minste bij grove fout of bedrog) uitdrukkelijk uitsluitingen zijn bedongen in de desbetreffende polis. Het is beter de licht herhaalde fout wel in de organisatiepolis op te nemen, om eindeloze betwistingen te vermijden. De eis van de schadelijgende 'derde partij' om de schade te vergoeden blijft echter bestaan. Hopelijk kan de vrijwilliger in dat geval een beroep doen op zijn/haar familiale verzekering.

De familiale polis als redmiddel?

Het is niet zeker dat de familiale polis tussenkomt als de BA-polis van de organisatie het niet doet, want indien de vrijwilliger immuun is, dan moet de organisatie worden aansprakelijk gesteld. De organisatie kan de aansprakelijkheid niet afwentelen. De familiale verzekering kan de lichte, herhaaldelijke fout alvast niet uitsluiten. Wat de grove fout betreft, kan de verzekeringsmaatschappij die 'grote fouten' uitsluiten die ze zelf "op uitdrukkelijke en beperkende wijze" opgesomd heeft in haar polis. De opsomming moet dus in je verzekeringspolis staan.

Opzet en bedrog zijn sowieso uitgesloten (behalve bij een klein aantal verzekeraars, en dan nog onder nader bepaalde voorwaarden).

Zullen we de vrijwilligers verplichten een familiale verzekering te sluiten?

Nee, je kan dat moeilijk verplichten. Of iemand al dan niet een familiale verzekering afsluit, berust op een persoonlijke keuze die weinig of niets met het vrijwilligerswerk te maken heeft.

De 'familiale' polis omvat een BA-verzekering voor gebeurtenissen die zich afspelen in het privé-leven. Aangezien het dus ook om een BA-polis gaat, treedt die verzekering op als een persoon (of iemand die deel uitmaakt van eenzelfde gezin) fouten maakt die schade berokkenen aan derden (waarbij uiteraard ook het verband tussen fout en schade aangetoond wordt).

Voorbeeld

Annette rijdt met haar wagen uit de garage, draait iets te scherp naar rechts en ramt hierdoor de fiets van haar buurman. Het fietsstuur staat scheef, een deel van het frame is ingedeukt, de verlichting kapot en het achterwiel staat krom. De buurman vraagt Annette de schade te vergoeden. Zij kan hiervoor haar familiale polis aanspreken.

De familiale polis van de vrijwilliger werd tot nog toe meer dan eens als 'de oplossing' ingeroepen om vrijwilligers te beschermen. Zelf sloot de organisatie geen verzekering en schoof zo eigenlijk het risico door naar de vrijwilliger zelf. Die moest dan eventueel slag leveren met de eigen verzekeringsmaatschappij. De familiale verzekering, die overigens niet verplicht is, wordt door de nieuwe wet duidelijk naar de achtergrond geschoven, behalve voor het vrijwilligerswerk in zgn. losse of onafhankelijke feitelijke verenigingen (zonder personeel). Het is de organisatie die haar vrijwilligers moet beschermen, niet de individuele vrijwilliger zelf.

In sommige gevallen (de feitelijke verenigingen op wie geen verzekeringsplicht rust) zal de familiale polis de hoofdrol blijven spelen: in die gevallen kan de vrijwilliger immers persoonlijk aansprakelijk gesteld worden, ook bij gewone lichte fout!

Waarom zegt de wet dan toch iets over de familiale polis?

De wetgever wil duidelijk verhinderen dat de verzekeraar in zijn familiale polis het vrijwilligerswerk uitsluit.

Tot nu toe weigerden bepaalde verzekeraars wel eens schade te vergoeden. Als motivatie riepen ze de twijfel in: speelde de vrijwillige activiteit zich wel in het privé-leven af? Was het geen voortzetting van de beroepsactiviteit?

Om deze disputen te vermijden zegt de wet duidelijk dat het vrijwilligerswerk geacht wordt zich in het privé-leven van de vrijwilliger af te spelen. Als dusdanig mag dit dan ook niet (meer) uitgesloten worden.

Dat kan relevant zijn in twee gevallen. Ten eerste in het geval de vrijwilliger principieel immuun is, maar de fout beschouwd wordt als een lichte repetitieve fout, of als grove fout. Ten tweede in het geval de vrijwilliger actief is binnen een feitelijke vereniging die onder het 'gemeen recht' valt en die geen verzekering sloot voor het vrijwilligerswerk: dan moet de vrijwilliger zich tot de familiale verzekering wenden.

Maakt de wet het niet te moeilijk voor de organisaties?

Nee, want de wet wil in ieder geval een goede bescherming garanderen voor de vrijwilliger en vermijden dat de vrijwillige inzet van mensen met een kater afloopt. Door de aansprakelijkheid bij de organisatie te leggen valt er een last van de schouders van vrijwilligers. Dat komt ook het imago van het vrijwilligerswerk ten goede.

De nieuwe wettelijke regeling is geïnspireerd op de aansprakelijkheidsregeling voor werknemers (art. 18 WAO). De wet stelt dus duidelijk dat vrijwilligers actief zijn 'in opdracht van een organisatie', zoals een werknemer werkt in opdracht van de werkgever. Vrijwilligers zijn als het ware 'aangestelden': ze werken voor de organisatie, ook al gaat het om onbezoldigde inzet.

Voor de organisaties is de boodschap om niet onbezonnen met vrijwilligers te werken, maar alles naar behoren te overdenken, de vrijwilligers op te volgen en indien nodig ook even terug te fluiten... Je kan ervan uitgaan dat elk schadegeval, klein of groot, onprettig is en, ook al is het verzekerd, het imago van de organisatie of het vrijwilligerswerk kan aantasten.

Voor een aantal feitelijke verenigingen (nl. de 'eenmalige, spontane, ...') legt de wet de vinger op de wonde, maar geeft ze niet meteen een afdoend antwoord. Omdat voor hen de aansprakelijkheidsregeling, noch de verzekeringsplicht geldt zoals voor andere vrijwilligersorganisaties, blijven deze structuren in een zwakkere positie. Als het fout loopt, kunnen immers alle leden van de feitelijke vereniging persoonlijk aansprakelijk gesteld worden. Voor de personen zonder familiale polis (vrijwilliger of lid) kan dit nare gevolgen hebben.

De collectieve polis die vooropgesteld wordt in de wet, zou wel ruimte bieden aan dit soort initiatieven om zich te verzekeren.

De Nationale loterij financiert een gratis vrijwilligersverzekering, die aangeboden wordt via zowel de Vlaamse als de Waalse provincies. Deze polis speelt in op (een deel van) de noden van tijdelijke en occasionele activiteiten en/of initiatieven.

Geeft de vrijwilligerswet aanwijzingen over hoe de vrijwilligersverzekering er uit moet zien?

De vrijwilligerswet gaat in op twee pistes.

Enerzijds geeft de vrijwilligerswet, via een apart uitvoeringsbesluit invulling aan de zogenaamde minimumgarantievoorwaarden, anderzijds is er een uitvoeringsbesluit Met betrekking tot de uitwerking van een collectieve verzekering.

Wat staat er in het uitvoeringsbesluit minimumgarantievoorwaarden?

De verzekeringsplicht voor vrijwilligersorganisaties is geconcretiseerd in een uitvoeringsbesluit (19/12/2006, publicatie Belgisch Staatsblad 22/12/2006).

Een uitvoeringsbesluit bepaalt een aantal praktische zaken met betrekking tot een bepaalde maatregel. Dit uitvoeringsbesluit minimumgarantievoorwaarden wil organisaties en verzekeringsmaatschappijen een leidraad geven.

De bedoeling is duidelijk te maken welke elementen zeker aan bod moeten komen in een verzekering (buitencontractuele) Burgerrechtelijke Aansprakelijkheid voor het vrijwilligerswerk. Het regelt de minimum verzekerde waarborgbedragen en de territoriale reikwijdte van de verzekeringspolis. Vervolgens somt het besluit een aantal uitsluitingen op.

De minimumgarantievoorwaarden zijn echter té minimalistisch ingevuld. Al bestaande verzekeringspolissen in het werkveld, hebben vaak een betere inhoud dan wat het K.B. zelf voorstelt.

Neem voldoende tijd om een verzekeringspolis te sluiten of te wijzigen!

Enkele tips:

- sluit niet zomaar in snelheid een verzekeringspolis voor het vrijwilligerswerk af, let vooral op:
- een goede omschrijving van de activiteiten die de vrijwilligers zullen uitvoeren (of actualiseer de omschrijving van de activiteiten)
- een goede definitie van wie verzekerd is: niet enkel de vrijwilligers insluiten, maar ook aandacht voor spontane, occasionele vrijwilligers, eventueel minderjarige vrijwilligers
- aanvaard niet zomaar alle uitsluitingen die in het K.B. staan: de organisatie blijft immers burgerrechtelijk aansprakelijk ook al is ze niet voor alles verzekerd!

Moet de organisatie ervoor zorgen dat de verzekeringspolis wordt aangepast?

Nee. De organisatie die al een polis heeft voor het vrijwilligerswerk, moet in principe niets speciaals doen. Het is aan de verzekeringsmaatschappij om de polis aan te passen opdat hij aan de vereisten van het K.B. voldoet. Voor de meeste organisaties betekent dat vooral dat de verzekerde waarborgbedragen omhoog worden getrokken. Indien de polis thans een wereldwijde dekking voorziet (eventueel met uitzondering van de Verenigde Staten en Canada), laat die dekking er gewoon instaan. Het K.B. stelt een veel beperktere territoriale reikwijdte voor. Het heeft geen zin om deze aanpassing door te voeren.

Wat wel belangrijk is, is dat de organisatie de polis (die misschien al jaren geleden werd gesloten) nog eens in de hand neemt, om na te gaan of die nog actueel genoeg is:

- Werkt de organisatie met hetzelfde aantal vrijwilligers al voordien of is er een grote groei of daling van het aantal vrijwilligers?
- Worden de activiteiten accuraat genoeg omschreven? Zijn de activiteiten uitgebreid? Alle veranderingen moeten aan de verzekeringsmaatschappij worden doorgegeven: de organisatie heeft er belang bij om de informatie correct én volledig door te geven: het vermijdt betwistingen op het ogenblik dat er op de polis beroep gedaan moet worden.

Diegene die een verzekering sluit heeft immers een mededelingsplicht: alle essentiële wijzigingen in de activiteiten, vrijwilligersbestand, organisatie,... moeten doorgegeven worden aan de verzekeraar.

Ondersteunt de vrijwilligerswet de organisaties op het gebied van verzekeringen?

De vrijwilligerswet spreekt over het aanbieden door de Federale overheid van (tegen betaling) van een collectieve verzekering.

Die collectieve verzekering is er niet. Er werd een soort 'kaderovereenkomst' gesloten tussen de Federale overheid en enkele verzekeringsmaatschappijen, die een aantal garanties geeft.

De verzekeringsmaatschappijen die deze overeenkomst hebben getekend, engageren zich ertoe:

- te bevestigen dat de verzekeringspolis conform is aan de minimumgarantievoorwaarden, zoals vastgelegd in het uitvoeringsbesluit (wat dus erg beperkt is)
- dat ook feitelijke verenigingen die niet onder de verzekeringsplicht vallen, ook een polis kunnen sluiten bij deze maatschappijen
- naar een formule te zoeken waardoor een gepaste risicoanalyse kan worden uitgevoerd

worden, opdat de polis aansluit bij de behoefte(n) van de organisatie

Het biedt dus in feite een mogelijkheid voor elke individuele organisatie om inlichtingen in te winnen en eventueel een verzekeringspolis te sluiten, wat niet hetzelfde is als een collectieve polis.

Daarom is het in het belang van elke organisatie om te onderhandelen met de makelaar of de maatschappij.

Wat raden we vrijwilligersorganisaties aan?

Wie nog niet verzekerd is:

- Raadpleeg desgevallend de verzekeringsmaatschappijen die de zogenaamde kaderovereenkomst hebben ondertekend voor informatie en een offerte
- Controleer de modelinhoud 'verzekeringen', opgesteld door het werkveld zelf: die modelinhoud biedt een goede basis om een degelijke verzekeringspolis te sluiten
- Ga na of de organisatie niet kan samenwerken met een andere gelijkaardige organisatie om een gezamenlijke polis te sluiten

Wie al wel verzekerd is:

- Wie reeds verzekerd is, heeft er weinig belang bij om over te stappen naar een collectieve verzekering die er geen is
- Wie reeds verzekerd is, kan de eigen polis wel nakijken en zien of deze conform is aan de vrijwilligerswet én of hij voldoende aangepast is aan de noden van de organisatie zelf.

Er is toch een gratis verzekering?

Naast de vrijwilligerswet om, is een initiatief genomen door de vroegere staatssecretaris voor overheidsbedrijven waardoor de Nationale Loterij een aanzienlijk bedrag ter beschikking stelt voor een gratis collectieve verzekering.

Deze gratis verzekering wordt aangeboden door de provincies. De verzekeringspolis heeft een aantal troeven. Een essentiële troef is dat deze verzekering zowel een verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid, lichamelijke ongevallen en rechtsbijstand aanbiedt, waarvoor de organisaties niet moeten betalen, enkel zorgen dat ze een erkenning krijgen van de provincie (de procedures kunnen per provincie wat verschillend zijn).

Deze gratis verzekeringspolis is in heel België op het gebied van inhoud hetzelfde. De inhoud is immers gebaseerd op de modelinhoud 'vrijwilligersverzekering'. De reikwijdte van deze polis is zeker in orde.

Een belangrijk nadeel aan dit aanbod is dat het beperkt is in aantal vrijwilligersdagen (maximum 100 mandagen), waardoor het eerder een verzekering is die geschikt is voor tijdelijke, occasionele activiteiten. Het belet niet dat elke organisatie (behalve overheidsbesturen) er wel beroep op kan doen.

Wie meer informatie wil over deze gratis verzekering, neemt best contact op met de eigen provincie. Adressen voor de Nederlandstalige organisaties zijn te vinden via www.vrijwilligerswerk.be, voor de Franstalige organisaties via www.yaqua.org. Ook de Duitstalige Gemeenschap biedt deze verzekering aan.

Geen sancties als we onze vrijwilligers niet verzekeren?

Ook al bevat de wet zelf geen strafsancties, de sanctie volgt toch, en wel op diverse manieren. Als er iets gebeurt en de vrijwilliger blijkt niet verzekerd te zijn door de organisatie, kan dat aan de organisatie en haar bestuur worden aangewreven. Een organisatie zal daar niet enkel de nare financiële gevolgen van moeten dragen, maar ze zal er ook een flinke deuk in haar reputatie aan overhouden.

Daarenboven stelt een aantal overheden, in decreten en subsidiereglementen, vrijwilligersverzekeringen verplicht. Voldoe je daar niet aan, dan gaat de geldkraan dicht.

Wat zegt de wet over andere mogelijke risico's?

Er zijn nog heel wat risico's denkbaar en een groot deel daarvan is ook verzekeraar. We staan even stil bij de verzekering rechtsbijstand en de verzekering lichamelijke ongevallen. Wie zijn vrijwilligers degelijk wil beschermen, kan aan deze twee beschermingsformules voorrang geven.

Moeten we voor vrijwilligers ook een verzekering rechtsbijstand sluiten?

De wet laat dat nog even open. De wettekst zelf verplicht ze niet, maar voorziet in de mogelijkheid dat er een Koninklijk Besluit komt waarin deze verplichting wordt opgelegd. Voorlopig ziet er echter niet naar uit dat deze verplichting er snel zal komen.

Wat is rechtsbijstand en rechtsbijstandverzekering?

Rechtsbijstand is een systeem dat voorziet in juridische bijstand, bijvoorbeeld om advocaten of experts in te schakelen en te betalen... Zo kan je ervoor zorgen dat je goed voorbereid en optimaal je rechten kan verdedigen, door zelf een schade-eis in te dienen tegen een derde ofwel door je te verweren tegen een eis die ingesteld is tegen de vrijwilliger(s) of de organisatie.

Wachten tot de wet het verplicht of niet?

Je hoeft zeker niet te wachten tot de wet dit oplegt. Je kan een aparte verzekeringspolis 'rechtsbijstand' laten opstellen door je verzekeraar, ofwel vragen om een clausule 'rechtsbijstand' aan de BA-verzekeringspolis toe te voegen.

Deze verzekering is alles bij elkaar genomen niet bijzonder duur.

Verzekeringen lichamelijke ongevallen: moet het?

Voorbeeld

- Hilde hangt slingers op om het vergaderlokaal te versieren. Ze misstapt, valt van het trapladdertje en breekt haar elleboog.
- Walter begeleidt als vrijwilliger een groep jongeren. Tijdens een spel struikelt hij over een touw en valt op zijn gezicht, met als resultaat een scheve tand, een tand waarvan een groot stuk is afgebroken en kapotte brillenglazen.

Een ongeval is gauw gebeurd en de kosten voor verzorging, nabehandeling, eventueel loonverlies... kunnen oplopen. Toch verplicht de wet op dit ogenblik geen ongevallenverzekering. In het al vermelde Koninklijk Besluit kan dat alsnog worden opgenomen. Verplicht of niet, wij raden aan een verzekering lichamelijke ongevallen voor de vrijwilligers te sluiten.

Alle schade wordt toch vergoed door de verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid?

Een verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid komt enkel tussen als het lichamelijke letsel ontstaat door de (bewezen) fout van een ander. Deze verzekering komt dus niet tussen bij een lichamenlijk ongeval, waar niemand behalve het slachtoffer schuld treft. Als de ene vrijwilliger schade veroorzaakt aan een andere, dan kan de BA-polis tussenkomen. Vrijwilligers zijn immers ten opzichte van elkaar derden.

Maar als het gaat om een ongeval waar geen 'schuldige' voor kan worden aangewezen, dan zal de BA polis niet tussenkomen.

Voorbeeld

Een vrijwilliger rijdt met de fiets naar de winkel en komt ten val, zonder dat er een derde bij betrokken is. Deze vrijwilliger kan niemand aansprakelijk stellen: het ging om een ongeval.

Een ongeval is in deze context een plotselinge gebeurtenis waarvan de oorzaak of een van de oorzaken buiten het organisme van de getroffen persoon ligt en een lichamenlijk letsel toebrengt of de dood tot gevolg heeft.

De bepaling of omschrijving van het begrip 'ongeval' wordt in de regel (min of meer) nauwkeurig opgenomen in de (algemene) voorwaarden van de desbetreffende polis, die dan vanzelfsprekend 'de wet van de partijen' ter zake is. Even vanzelfsprekend moet telkens opnieuw worden nagegaan of er een, en zo ja welke, begripsomschrijving in de desbetreffende polis is opgenomen.

Bij een 'ongeval' zoals we dat hebben omschreven zal de BA-verzekering dus niet kunnen worden aangesproken.

Hoe ruim of beperkt de inhoud van het woord 'ongeval' is, hangt af van de verzekeringsmaatschappijen: de ene definieert 'ongeval' ruimer dan de andere. Sommige verzekeraars eisen bijvoorbeeld dat het letsel 'objectief vastgesteld' kan worden. En worden bijvoorbeeld insectenbeten al dan niet als 'ongeval' geaccepteerd? Hoe groot het bedrag van de verzekerde uitkeringen (schadevergoeding) is, hangt niet enkel af van de verzekeraar, maar ook van de organisatie: hoe ruim mogen of moeten de uitkeringen zijn, hoe lang zal de verzekering tussenkomen (in het geval van tijdelijke of blijvende invaliditeit...)?

Hoe zit het met de verzekering lichamelijke ongevallen?

De premie voor een ongevallenverzekering ligt aan de hoge kant. Daar zijn een aantal redenen voor, zoals de inschatting van het risico door de verzekeraar maar ook de reikwijdte van de verzekering zelf.

Voor organisaties die ook betaalde medewerkers (werknemers) in dienst hebben, is het mogelijk de toch al verplichte polis 'arbeidsongevallen', mits aparte bedingen, uit te breiden naar de vrijwillige medewerkers. Het is ook perfect mogelijk een aparte verzekering lichamelijke ongevallen te sluiten. De gratis vrijwilligersverzekering biedt eveneens een verzekering lichamelijke ongevallen aan.

Als je offertes opvraagt voor ongevallenpolissen voor vrijwilligers, is het nuttig alle elementen te vergelijken: de omschrijving van het woord 'vrijwilliger', welke activiteiten zijn verzekerd, waar treedt de verzekering op. Enkele voorbeelden: bij overlijden? In de begrafeniskosten? Uitkeringen aan nabestaanden? Blijvende ongeschiktheid? Een extra toelage beperkt in duur of niet? Worden alle medische kosten terugbetaald? Brillenglazen? Tandem? Prothesen? Gescheurde kleren?...

In schema gegoten

Verzekering	Verplicht door de wet?	Afwerking? Minimumgarantie?*
Burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de organisatie m.b.t. de risico's van het vrijwilligerswerk	Ja, voor de organisaties met rechtspersoonlijkheid en feitelijke verenigingen (met enkele uitzonderingen), alsook voor de feitelijke verenigingen die deel uitmaken van een koepel en als afdeling ervan kunnen worden beschouwd.	Geregeld bij K.B. m.b.t. de vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden (van 19/12/2006, publicatie BS 22/12/2006)
Rechtsbijstand	Nee, maar kan later nog verplicht worden bij K.B.	Concreter via K.B.?
Lichamelijke ongevallen	Nee, maar kan later nog verplicht worden bij K.B.	Concreter via K.B.?
Familiale verzekering	Nee	

Let erop dat ook de bestuursvrijwilligers in de definitie van 'vrijwilligers' die de verzekeraar hanteert, opgenomen zijn. De bestuurdersaansprakelijkheid zelf wordt doorgaans niet mee opgenomen in de gewone BA-polis.

- * De minimumgarantievoorwaarden zijn de elementen die zeker in een vrijwilligerspolis zouden moeten staan. Het gaat met andere woorden over de basis van waaruit elke verzekeringspolis Burgerrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid voor de risico's van het vrijwilligerswerk zou moeten bestaan.

Deel 4 Kostenvergoedingen

Inleiding

De regeling inzake kostenvergoedingen leidt wel eens tot verwarring.

Voorbeeld

We leveren diensten aan de buurtbewoners. Iedereen kan bij ons tolkdiensten aanvragen. De vrijwilligers ontvangen per prestatie 12 euro plus hun vervoerskosten. Als we het goed boeken, is dat toch in orde?

Nee, dit is op het randje. Vrijwilligerswerk is per definitie onbezoldigd. Hoewel een vrijwilliger wel 'in opdracht van' de organisatie werkt, is hij/zij geen goedkope arbeidskracht.

Als vrijwilligers een prestatievergoeding ontvangen, zit je midden in de arbeidslogica, met dat verschil dat je als organisatie de bijbehorende verplichtingen niet nakomt. Dat kan een organisatie duur te staan komen.

Hoewel je ook van vrijwilligers mag verwachten dat ze zich naar behoren inzetten, kan je vrijwilligerswerk niet vergelijken met een arbeidssituatie. Een arbeidsovereenkomst is wat men noemt een 'resultaatsverbintenis': er moet een resultaat, norm, hoeveelheid, kwaliteit... of wat dan ook gerealiseerd worden, in ruil voor een loon. Vrijwilligers verbinden er zich enkel toe zich in te zetten naar hun beste vermogen, zonder dat er automatisch of noodzakelijk een resultaat mee verbonden is.

Je mag vrijwilligers dus geen prestatievergoedingen geven, want dan lap je de wet aan je laars en gaat het essentiële karakter van het vrijwilligerswerk verloren.

Kostenvergoedingen kunnen toch volgens de wet?

Ja, want een kostenvergoeding is geen loon. Het is een terugbetaling van echte of forfaitaire kosten die de vrijwilliger heeft gemaakt. De regeling bestaat al langer en biedt de kans om vrijwilligers in zekere mate te waarderen. Doel is de kosten om vrijwilligerswerk te kunnen doen (vervoer, telefoon, kantoormateriaal...) zo laag mogelijk te houden, om te vermijden dat vrijwilligers ook nog eens in hun geldbuidel moeten tasten, naast de tijd en energie die ze in hun 'werk' al investeren.

De systemen om kosten te vergoeden worden in de wet geformaliseerd.

Forfaitaire versus reële kostenvergoeding

Er bestaan twee systemen om kosten te vergoeden: het systeem van de vaste kosten en dat van de werkelijke kosten.

Het systeem van de vaste kosten

Dit systeem staat ook bekend als de 'forfaitaire kostenvergoeding'. De regeling houdt in dat je aan vrijwilligers een vast, door de organisatie bepaald bedrag mag uitbetalen, zonder dat de vrijwilliger daarvoor bewijsstukken moet inbrengen.

In deze regeling gelden absolute maxima. Voor 2008 zijn dat:

- 29,05 euro/dag
- 1161,82 euro/jaar

Deze maximumbedragen gelden per kalenderjaar en worden jaarlijks geïndexeerd.

Voordelen van het forfaitaire systeem

De organisatie hoeft niet voortdurend achter de vrijwilligers aan te zitten om bewijsstukken te verzamelen. Die zijn niet vereist.

Er zijn ook geen ingewikkelde berekeningen nodig per vrijwilliger. Je kan een bedrag bepalen voor alle vrijwilligers of voor bepaalde groepen.

Als je een verschil invoert tussen de vrijwilligers (de ene krijgt wel een kostenvergoeding en de andere niet), zorg dan dat je dit goed kan motiveren. Anders ontstaan er misschien onderlinge spanningen.

Nadelen van het forfaitaire systeem

De administratie van de belastingen vraagt dat je een nominatieve lijst bijhoudt van de vrijwilligers waarin per dag de bedragen staan genoteerd.

Dat kan gewoon genoteerd worden in een boekje (of schriftje, of op de PC) met de gegevens van de vrijwilligers (naam, adres, datum waarop de vrijwilliger bij actief werd of zijn activiteit stopzette) en waarin je de bedragen noteert en dateert. Krijg je fiscale inspectie, dan zal je de boekhouding moeten tonen, evenals deze lijst.

Het systeem van de variabele kosten

Dit systeem houdt in dat je de vrijwilligers hun werkelijk gemaakte kosten terugbetaalt, als daar bewijsstukken tegenover staan. Men noemt dit ook de 'reële kostenvergoeding'.

Voordelen van de reële kostenregeling

Alles wat de vrijwilliger uitgeeft, kan worden vergoed, met als voordeel dat je je niet aan maxima hoeft te houden. Cruciaal is wél dat deze bedragen niet buitensporig hoog mogen zijn en dat het kosten zijn die aanvaardbaar zijn (en indien nodig aantoonbaar).

Voorbeeld

- Lucienne verzorgt de promotie voor haar kleine organisatie, die hoofdzakelijk op lokaal vlak actief is. Ze levert een kostennota van 3000 euro in voor zogenaamde verplaatsingskosten. Bij controle blijkt dat de organisatie niet kan verklaren waarom er 3000 euro aan een vrijwilliger werd betaald. De belastingen accepteert het bedrag niet en beschouwt het als extra inkomsten voor Lucienne, die hierdoor in een hogere belastingsschijf terechtkomt.
- Voor het toneelgezelschap uit zijn buurt koopt Geoffrey, die een technische knobbel heeft, technische snufjes aan. De factuur vermeldt een bedrag van 1890,99 euro. Perfect bewezen en dus geen probleem.

Je hoeft geen nominatieve lijst bij te houden. Vanzelfsprekend moet je wel de bewijsstukken opvragen én bijhouden.

Nadelen van de reële kostenregeling

De vrijwilligers die hun kosten niet kunnen bewijzen, kunnen er vanzelfsprekend niet voor vergoed worden.

De regeling vereist een secure administratie en het bijhouden van de effectieve bewijsstukken.

Aandachtspunten in verband met kostenvergoedingen

1. De organisatie kiest zelf welke regeling ze wil volgen. Daar moet ze zich binnen eenzelfde kalenderjaar aan houden, per vrijwilliger voor wie de regeling wordt gebruikt.

Voorbeeld

In 2005 krijgt Piet een reële kostenvergoeding (maandelijks wat kopies en een kilometervergoeding). Piet zal dat systeem moeten volhouden, zowel in deze organisatie als in andere organisaties waar hij eventueel een kostenvergoeding ontvangt.

In 2006 kan Piet in het systeem van de forfaitaire kostenvergoeding stappen.

Je mag de systemen in hoofde van één vrijwilliger niet mixen. Het is de ene of de andere regeling.

Voorbeeld

“De vrijwilligers hebben een groepsuitstap begeleid. We willen hen hiervoor een vast bedrag van 25 euro uitbetalen, en daarbovenop ook hun treinticket (18,4 euro) terugbetalen. Mag dat?” Nee, ofwel betaal je het treinticket en eventueel nog een drankje of maaltijd (kasticket!), ofwel moeten ze het roeien met 25 euro.

2. Informeer de vrijwilligers over het feit of ze al dan niet een kostenvergoeding zullen ontvangen. De wet verplicht trouwens om dit duidelijk te vermelden in het kader van de informatieplicht (zie blz. 49).

Voorbeeld

- “Ik ben vrijwilliger in drie organisaties, waarvan er twee een kostenvergoeding uitbetalen. Mag ik dat combineren?” Ja, op voorwaarde dat de maximumbedragen niet worden overschreden. (combinatie van reële kostenvergoeding in de ene organisatie met forfaitaire vergoeding in de andere mag niet)
- “Mijn echtgenoot en ik zijn allebei vrijwilliger. Mogen we als echtpaar allebei een kostenvergoeding ontvangen?” Ja, want het gaat om een individueel recht.

De wet stelt dat de organisatie aan de vrijwilliger moet meedelen of er een kostenvergoeding zal worden uitbetaald en zo ja, welke regeling er geldt. Hoewel de wet dat niet oplegt, is het verstandig de vrijwilligers extra info te geven. Bij de forfaitaire kostenvergoeding is het immers aan hem/haar om er mee over te waken dat hij/zij de maxima niet overschrijft.

De kostenvergoeding is dus zeker geen absoluut recht van de vrijwilliger. Hij/zij kan het niet opeisen.

3. Je kan transportkosten terugbetalen. Die terugbetalingen vallen onder de reële kostenregeling:

- openbaar vervoer: treinbiljet, bus- of tramticket;
- auto: de zogenaamde ‘forfaitaire kilometervergoeding’: 0,3093 euro/kilometer (geldig sinds 1 juli 2008; jaarlijks geïndexeerd)
- fiets: een fietsvergoeding kan (0,15 euro/kilometer)

4. Mensen met een vervangingsinkomen mogen zonder gevaar voor een verminderde uitkering kostenvergoedingen ontvangen als aan de voorwaarden van de wet is voldaan. De bedragen zijn vrijgesteld: het zijn immers geen inkomsten maar kostenvergoedingen.

5. Als de organisatie tegen betaling diensten aanbiedt aan de ‘begunstigden van het vrijwilligerswerk’, is het verstandiger dat die de factuur of het verschuldigde bedrag rechtstreeks aan de organisatie betaalt, niet aan de vrijwilliger. Waarom? Omdat je als organisatie niet altijd controle hebt op wat de begunstigde aan de vrijwilliger geeft. Als dat meer is dan de toegelaten kostenvergoeding, kan het de status krijgen van een

‘prestatievergoeding’; bovendien kan er onduidelijkheid ontstaan als er onduidelijkheid is over wie de opdrachtgever was. De organisatie? De begunstigde die de vrijwilligers rechtstreeks betaalde?

6. Voor het uitbetalen van kostenvergoedingen hoeft de organisatie geen belastingsfiches op te stellen. Anders wordt het er voor de organisatie én de vrijwilliger alleen maar moeilijker op. Aangezien er op dergelijke fiches enkel een totaalbedrag staat, kan de belastingdienst er niet uit afleiden dat het gaat om een over het jaar opgebouwd bedrag, een optelsom van kleine uitbetaalde kostenvergoedingen. Als de vrijwilliger een dergelijke fiche bij zijn belastingaangifte voegt, loopt hij/zij het risico meer belastingen te moeten betalen, omdat de administratie het bedrag als ‘inkomsten’ kan beschouwen.
7. De kostenvergoedingen zijn vrijgesteld van belastingen én van het betalen van sociale-zekerheidsbijdragen. Vrijwilligerswerk, ook dat waarvoor een kostenvergoeding wordt ontvangen, opent dan ook geen rechten inzake sociale zekerheid. Voor alle duidelijkheid: de kosten die hij in het vrijwilligerswerk maakte, kan de vrijwilliger ook niet aftrekken van zijn belastingen!
8. Vanaf het ogenblik dat je de maxima overschrijdt van de forfaitaire regeling of de regels van de reële regeling aan je laars lapt, loop je een groot risico en kan de organisatie beïcht worden van fraude, het ontlopen van de verplichtingen inzake de sociale zekerheid, het omzeilen van de arbeidswetgeving en dergelijke meer.

In schema gegoten: kostenvergoedingen per categorie

Soort vrijwilliger	Mogen kosten?	Aandacht!
Werknemers	Ja	
Ambtenaren	Ja	
Onderwijspersoneel, ook met statuut van terbeschikkinggestelde	Ja	Opgelet! Beter geen kostenvergoeding ontvangen bij vrijwilligerswerk binnen de onderwijsinstelling of inrichtende macht.
Werklozen	Ja	
Bruggepensioneerden	Ja	
Mensen in loopbaanonderbreking	Ja	
Mensen die deeltijds werkloos zijn	Ja	
Mensen in wachttijd	Ja	
Arbeidsongeschikt: uitkering via het ziekenfonds	Ja	
Mensen met beroepsziekte/arbeidsongeval	Ja	
Mensen met een leefloon	Ja	Is geregeld bij K.B.: het kan mits volgen van de spelregels.
Vreemdelingen	Ja	Nog verder te regelen
Gepensioneerden	Ja	
	Tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden	Ja
	Gewaarborgd inkomen voor bejaarden	Mogen kostenvergoeding ontvangen.
Jongeren	Ja	Niets over in de wet
	Recht op gezinsbijslag	Kostenvergoeding kan. Combinatie met vakantiewerk (specifieke regeling) is mogelijk.
	Recht op gewaarborgde gezinsbijslag	Ja
Zelfstandigen	Ja	

Deel 5

De informatieplicht

Inleiding

Vermits de wet de vrijwilliger wil beschermen, wilde de wetgever een systeem opzetten om de organisatie te verplichten basisinformatie aan de vrijwilligers mee te delen, voorafgaand aan hun engagement. Oorspronkelijk werd gedacht aan een organisatienota: een schriftelijk document.

Van die formaliteit is de wetgever afgestapt. De informatieplicht blijft wel overeind met als doel een aantal minimum afspraken tussen organisatie en vrijwilliger te regelen.

Vrijwilligerswerk is toch vrijwillig?

Vrijwilligerswerk gebeurt uit vrije wil, dat is een van de basisprincipes. Maar aan het woord 'vrijwillig' het woord 'vrijblijvend' koppelen is fout. Vrijwilligerswerk is helemaal niet vrijblijvend, het houdt een engagement in.

Verantwoordelijkheid en engagement zijn uiteraard niet typisch voor vrijwilligerswerk. Wie even op de kinderen van de buurvrouw let, doet dat niet 'vrijblijvend', maar aanvaardt een 'verantwoordelijkheid', een set van – onuitgesproken – plichten. Zo wordt van de vrijwilliger (en van iedereen) verwacht dat hij/zij zich gedraagt als een 'goede huisvader', zonder dat dit met zoveel woorden wordt gezegd.

Vanaf het ogenblik dat vrijwilliger en organisatie het eens zijn en de vrijwilliger aan de slag gaat, ontstaat er een engagement. De vrijwilliger én de organisatie aanvaarden dan een aantal rechten en plichten ook als ze niet op papier staan. Er gelden spelregels.

Sommige organisaties zetten de afspraken, regels enz. op papier en gieten dat in een vrijwilligersovereenkomst. Daar zijn heel uitgebreide 'contracten' bij, die ook sanctieprocedures en conflictbemiddelingsregelingen bevatten. Uitgebreid of niet, het is niet het papier dat het hem doet. Hoofdzak is dat er regels van kracht zijn, ook bij mondelinge vormen van overeenstemming. Anders gezegd: het is niet omdat er géén overeenkomst gemaakt wordt en er niets 'getekend wordt', dat er geen wederzijds engagement is.

Niet vrijblijvend en toch vrijwillig?

De erkenning van een wederzijds engagement heeft een beschermend effect, zowel voor de vrijwilliger als voor de organisatie. Niemand kan tegenspreken dat de organisatie op de vrijwilliger rekent om taken en/of activiteiten tot een goed einde te brengen en niemand twijfelt eraan dat de organisatie haar best moet doen om de vrijwilliger op een zo goed mogelijke manier te ondersteunen, te informeren en te vormen.

Voorbeeld

Heel wat organisaties geven grote verantwoordelijkheden aan hun vrijwilligers: er zijn vrijwilligers die de organisatie besturen en contracten sluiten in naam van de organisatie, er zijn vrijwilligers die kinderen op kamp begeleiden, training geven aan jongeren, een natuurdomein beheren... De organisatie mag ervan uitgaan dat de vrijwilliger te goeder trouw handelt en haar belangen niet schaadt.

Aan de andere kant zorgen veel organisaties voor een goede inschakeling van vrijwilligers: een opleiding palliatieve zorgen, informatiesessies van ngo's in de ontwikkelingssamenwerking, het ter beschikking stellen van materiaal en werkkledij, de organisatie van vrijwilligersbijeenkomsten...

Kortom, beide partijen verbinden zich er toe de samenwerking zo vlot mogelijk te laten verlopen.

Inhoud van de informatieplicht

De wet verplicht niet om alle concrete afspraken op papier te zetten maar neemt wel een minimale informatieplicht op. wat houdt dit in?

De organisatie is verplicht aan haar vrijwilligers volgende dingen te melden:

>> De sociale doelstelling van de organisatie en haar juridisch statuut.

- Organisaties met rechtspersoonlijkheid hoeven hier geen moeite voor te doen: de doelstelling staat in de statuten van de vzw.
- Feitelijke verenigingen moeten ook de verantwoordelijke(n) van de vereniging vermelden.

>> De bevestiging dat de organisatie een verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor de organisatie heeft gesloten.

- Als de eventuele bijkomende K.B.'s nog andere verzekeringen verplicht stelt (rechtsbijstand, lichamelijke ongevallen, zie blz. 38 e.v.), moeten ook die worden opgenomen. Hier is op dit ogenblik nog geen sprake van. De feitelijke vereniging die niet onder de verzekeringsplicht valt moet de vrijwilliger erover informeren dat hij/zij onder het 'gemeen recht' valt: hij geniet dus geen immunitet en kan persoonlijk burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld worden, ook al heeft deze organisatie een verzekering voor haar vrijwilligers.

>> Naast de verplichte verzekering moet de organisatie ook andere vrijwilligersverzekeringen vermelden. Dat kunnen de verzekeringen rechtsbijstand en lichamelijke ongevallen zijn, maar bijvoorbeeld ook een bijzondere verzekering 'aansprakelijkheid voor bestuursleden'.

>> Of er kostenvergoedingen worden betaald, en zo ja, in welke gevallen.

- Dit betekent eigenlijk dat de kostenregeling (forfaitair, reëel of allebei als men voor verschillende vrijwilligers verschillende systemen hanteert; zie blz. 43) die de organisatie hanteert, duidelijk gemaakt moet worden.

>> De organisatie moet vermelden dat de vrijwilliger zich aan de geheimhoudingsplicht moet houden.

Je mag deze punten opnemen in een afsprakennota of in een 'overeenkomst'. Het hoeft echter niet. Deze punten op de website of in een ledenblad plaatsen kan ook. Je kan ze ook uithangen op een prikbord waarlangs alle vrijwilligers vaak komen. Ze enkel mondeling meedelen is niet zo een goed idee omdat de organisatie, als er een probleem zou zijn, het bewijs moet leveren dat ze de informatie aan haar vrijwilligers heeft verstrekt.

In schema gegoten: elementen van de informatieplicht

Informatieplicht: wat je moet meedelen	
Voor de organisaties met rechtspersoonlijkheid: de vzw's, het lokaal bestuur...):	Voor de feitelijke verenigingen:
De sociale doelstelling van de organisatie (dit pluk je uit de statuten).	De sociale doelstelling van de organisatie (dat haal je uit verslagen of een visietekst. Anders bespreek je het om goed af te lijnen waarvoor de feitelijke vereniging is opgericht!).
Het juridisch statuut van de organisatie: vzw, instellingen van openbaar nut, gemeente,.....	Het juridisch statuut van de organisatie: feitelijke vereniging.
	De identiteit van de verantwoordelijke(n) van de feitelijke vereniging: minstens één naam, mogelijk meer (zie ook aansprakelijkheid en verzekeringen).
Dat er een verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid (BA) is gesloten die de risico's met betrekking tot het vrijwilligerswerk dekt.	Ofwel: dat er een verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid (BA) is gesloten (of door de koepel, of door de feitelijke vereniging zelf) die de risico's met betrekking tot het vrijwilligerswerk dekt. Ofwel: dat de feitelijke vereniging (zie punt...) niet moet voldoen aan de aansprakelijkheids- en verzekeringsregeling van de wet en dat de vrijwilligers dus zelf persoonlijk aansprakelijk gesteld kunnen worden.
Aangeven of er nog andere vrijwilligersverzekeringen zijn afgesloten, bijvoorbeeld een verzekering rechtsbijstand, een verzekering lichamelijke ongevallen.	
Of er kostenvergoedingen worden uitbetaald.	Of er kostenvergoedingen worden uitbetaald.
Als er kostenvergoedingen worden uitbetaald: aangeven of dat gebeurt met het systeem van de 'vaste' of van de 'werkelijke' kosten (of eventueel een vergoeding in natura).	
Dat de geheimhoudingsplicht geldt.	Dat de geheimhoudingsplicht geldt.
De informatieplicht is vormvrij: de informatie kan individueel of collectief, mondeling of schriftelijk gegeven worden.	

Deel 6

Andere regels die van toepassing zijn

De organisatie kan samen met de vrijwilliger(s) afspraken maken en regels bepalen. Dat kan niet in het wilde weg omdat ook de algemene regels die in een samenleving gelden, van toepassing blijven, zoals specifieke regels uit het arbeidsrecht en bepalingen uit het strafrecht. Daar gaan we hier wat dieper op in.

Is het arbeidsrecht van toepassing op onbezoldigd werk?

De uitdrukkelijke toepassing is uit de wet geschrapt. Dat neemt niet weg dat bepaalde beschermende maatregelen uit het arbeidsrecht toch nog toegepast kunnen worden op het vrijwilligerswerk, omdat het vaak gaat om situaties waarbij de vrijwilliger 'onder gezag' werkt. Het arbeidsrecht heeft o.m. tot doel mensen die 'onder gezag' werken te beschermen.

Het arbeidsrecht is het resultaat van sociaal overleg, wettelijke bepalingen en rechterlijke uitspraken. Het is enorm uitgebreid. De wetgever erkent het verschil tussen vrijwilligerswerk en arbeid, maar dat neemt niet weg dat zekere regels ook gelden voor het vrijwilligerswerk, ter bescherming van de vrijwilliger als onbetaalde medewerker.

De wetgever heeft ervoor gekozen de bestaande praktijk te handhaven. Dat wil zeggen dat het arbeidsrecht van toepassing kan zijn, maar zonder dat vrijwilligerswerk hierdoor onmogelijk wordt. Concreet betekent dit dat de sociale inspectie absoluut niet de intentie heeft om te gaan controleren in het vrijwilligerswerk op de naleving van het arbeidsrecht. Acties en initiatieven op een zon- of feestdag organiseren, wordt dus bijvoorbeeld zeker niet verboden.

In theorie zijn onderstaande zaken uit het arbeidsrecht dus momenteel van toepassing op het vrijwilligerswerk.

Een overzicht:

Codex over het welzijn op het werk

Een verzameling van de regelgeving voor de bescherming van de werknemers en de arbeidsvoorwaarden: veiligheid, gezondheid, hygiëne op de werkplek, milieubepalingen...

De wet op de arbeidsinspectie

De arbeidsinspectie kan ook organisaties waar vrijwilligers actief zijn, inspecteren. Zij kan zowel het naleven van de sociale wetten inspecteren als toezien of de bepalingen inzake het 'welzijn op het werk' worden toegepast.

Sterk vereenvoudigd komt het hierop neer: zorg ervoor dat de vrijwilligers op een degelijke manier zijn ingeschakeld, dat ze de nodige materialen, lokalen, informatie en handleidingen ter beschikking hebben en dat ze niet aan onnodige druk of stress worden blootgesteld. Het houdt ook in dat de inschakeling correct moet verlopen: geen misbruik maken van de vrijwilliger, zogezegd vrijwilligers inschakelen maar hen 'onder tafel' uitbetalen...

Het verbod op kinderarbeid

Zoals al gezegd, mogen mensen pas vrijwillig aan de slag vanaf de leeftijd van 16 jaar (zie blz. 20). Kinderen mogen niet actief zijn als vrijwilliger, behalve als het gaat om 'activiteiten met een pedagogisch of educatief' karakter.

Verbod op nachtarbeid

In België geldt, op bepaalde uitzonderingen na, een algemeen verbod op nachtarbeid. Dat gaat in om 20 uur 's avonds en duurt tot 6 uur 's ochtends. Voor vrijwilligers geldt hetzelfde. Dat is niet evident: wat zeg je aan de vrijwilligers die een kamp begeleiden? Wat met jongeren die actief zijn in een jeugdhuis en 'draaien' op de fuif? De vrijwilligers van het Rode Kruis die op post staan tijdens de jaarlijkse Dodentocht? Vrijwilligers die deelnemen aan een bestuursvergadering?

Arbeidsduurbepalingen

De wettelijke arbeidsduur bedraagt maximum 38 uur. Voor vrijwilligers is dat ook zo. Idem voor de verplichte rusttijden, pauzes...

Ook het principe van de zondagsrust geldt voor vrijwilligers. En ook dit is een probleem voor heel wat organisaties: natuurwandelingen, culturele manifestaties, jeugdactiviteiten enz.: een groot deel van het verenigingsleven speelt zich in het weekend af. Voor een aantal activiteiten zijn er al uitzonderingen: tentoonstellingen, jaarbeurzen, markten, braderijen, optochten en sportmanifestaties.

Het verbod op discriminatie

Net als op de werkvloer geldt ook in het vrijwilligerswerk een absoluut verbod op de discriminatie van personen. Je mag niemand achterstellen op basis van sekse, religieuze overtuiging, nationale of etnische afkomst, huidskleur, seksuele geaardheid of wat dan ook.

Vreemdelingen en vrijwilligerswerk

Voor meer details zie deel 2, blz. 19.

Andere bepalingen

Vanzelfsprekend zijn er nog andere bepalingen van toepassing, zoals de moederschapsbescherming, striktere regels om jongeren te beschermen, het verbod op ongewenste intimiteiten... Voor het vrijwilligerswerk zal de wetgever deze principes van basisbescherming wellicht niet overboord gooien, maar nagaan of sommige ervan wat 'milder' kunnen worden toegepast en in welke gevallen het arbeidsrecht niet van toepassing is op het vrijwilligerswerk (bv. regelgeving inzake CAO's en paritaire comités, de verhouding van arbeidsreglementen t.a.v. vrijwilligers...).

Is het strafrecht van toepassing in het vrijwilligerswerk?

Het is niet omdat iemand als vrijwilliger actief is dat hij/zij de strafwet mag of kan omzeilen. Elk individu zal persoonlijk ter verantwoording geroepen worden als hij/zij een misdrijf pleegt of een overtreding begaat: dat is de strafrechtelijke aansprakelijkheid.

Strafrechtelijke bepalingen zijn dus ook van toepassing in het vrijwilligerswerk. De wet vermeldt uitdrukkelijk de geheimhoudingsplicht. Die staat in het Strafwetboek.

De geheimhoudingsplicht

De geheimhoudingsplicht betekent dat vrijwilligers discreet moeten zijn en het vertrouwen van anderen niet mogen schenden. Alle informatie over de gezondheidstoestand, de sociale en familiale toestand, seksuele geaardheid, sociale problemen, persoonlijke en religieuze overtuigingen, filosofische en/of levensbeschouwelijke ideeën, moet geheim blijven.

Vrijwilligers worden geregeld met informatie of geheimen geconfronteerd. Het is niet de bedoeling dat ze die informatie rondbazuinen.

Heeft de organisatie daar iets mee te maken?

Je kan je vrijwilligers niet voortdurend op de voet volgen en beletten dat ze loslippig zijn. In het belang van de organisatie is het essentieel om vrijwilligers op de geheimhoudingsplicht te wijzen. De informatieplicht legt dat trouwens op.

Voorbeeld

Mieke is kind in een arm gezin. Ze hoeft geen lidgeld te betalen en mag gratis deelnemen aan de activiteiten van de organisatie. Een vrijwilliger bazuint dit rond, met als gevolg dat Mieke's familie openlijke commentaar krijgt van andere ouders en dat Mieke wordt uitgesloten.

Vrijwilligers kunnen strafrechtelijk aansprakelijk gesteld worden als ze de geheimhoudingsplicht naast zich neerleggen. Het schenden van het vertrouwen kan emotionele, immateriële en zelfs materiële schade veroorzaken voor het slachtoffer.

De vrijwilliger die in de fout is gegaan, loopt een sanctie op. Maar ook de organisatie heeft er 'last' van, want haar reputatie krijgt een deuk. Vrijwilligers begeleiden, informeren en zelfs selecteren zijn middelen om problemen te vermijden. De wet legt op te verwijzen naar de geheimhoudingsplicht (zie de informatieplicht). Vermits artikel 458 SWB niet langer letterlijk geciteerd moet worden, doet de organisatie er goed aan de geheimhoudingsplicht naar de eigen praktijk te vertalen.

Gedeelde geheimen en verzuimen

Het gedeeld beroepsgeheim

Het 'gedeeld beroepsgeheim' biedt de mogelijkheid om 'gevoelige informatie' toch mee te delen aan anderen, als dat in het belang is van de betrokkene. Deze formule bestaat vooral in de medische en sociale sector.

Als de organisatie een dergelijke regeling heeft, leg die dan goed uit aan de vrijwilligers en geef aan met wie ze wel en niet mogen praten.

Het schuldig verzuim

Wat niet letterlijk in de wet staat maar wel deel uitmaakt van het strafrecht, is het begrip 'schuldig verzuim'. Vrijwilligers moeten net als iedere andere burger hulp en bijstand verlenen aan mensen in nood. Het niet geven van hulp kan een sanctie opleveren.

Voorbeeld

Je constateert als vrijwilliger in een sportclub dat een spelertje systematisch vol blauwe plekken staat. Het kind heeft al laten verstaan dat het zwaar mishandeld wordt. Je moet optreden.

Naast wat we hierboven beschreven, zijn er nog andere elementen uit het strafrecht die van toepassing kunnen zijn. We sommen er enkele op: verkeersovertredingen, het niet vermelden van een verantwoordelijke uitgever op publicaties/folders/affiches van de organisatie, misbruik van vertrouwen, bedrog, het toebrengen van slagen en verwondingen, ...

Tot slot

De wet betreffende de rechten van de vrijwilligers is een feit. De wet is sinds 1 januari 2007 volledig in werking getreden, dus ook de aansprakelijkheidsregeling en de verzekeringsplicht zijn nu in voege.

In deze brochure gingen we dieper in op de belangrijkste elementen uit de wet en verklaarden we wat de wetgever precies bedoelt in de verschillende artikels. We wezen erop wat de vernieuwingen zijn en waar de wet nog verdere concretisering behoeft. Bovendien probeerden we ook praktische tips te geven.

Vanzelfsprekend zal de toepassing van de wet nog heel wat bijkomende vragen oproepen. We zullen aanvullingen en bijkomende informatie over de wet en haar praktische consequenties opvolgen én ter beschikking stellen.

Om op de hoogte te blijven raden we aan regelmatig volgende websites te raadplegen:

www.kbs-frb.be

www.vrijwilligerswerk.be

www.volontariat.be

De redactie

Koning Boudewijnstichting

Samen werken aan een betere samenleving

www.kbs-frb.be

De Koning Boudewijnstichting steunt projecten en burgers die zich engageren voor een betere samenleving. We willen op een duurzame manier bijdragen tot meer rechtvaardigheid, democratie en respect voor diversiteit.

De Koning Boudewijnstichting is onafhankelijk en pluralistisch. We werken vanuit Brussel en zijn actief op Belgisch, Europees en internationaal niveau. In België heeft de Stichting zowel lokale, regionale als federale projecten lopen. De Koning Boudewijnstichting werd opgericht in 1976 toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Om onze doelstelling te realiseren, combineren we verschillende werkmethodes. We steunen projecten van derden, we ontwikkelen eigen projecten, we organiseren workshops en rondetafels met experts en burgers, we zetten denkgroepen op rond actuele en toekomstige thema's, we brengen mensen met heel verschillende visies rond de tafel, we verspreiden de resultaten via (gratis) publicaties,.... De Koning Boudewijnstichting werkt samen met overheden, verenigingen, ngo's, onderzoekscentra, bedrijven en andere stichtingen. We hebben een strategisch samenwerkingsverband met het European Policy Centre, een denktank in Brussel.

Onze activiteiten zijn gebundeld rond deze thema's:

Migratie & multiculturele samenleving – integratie en multicultureel samenleven bevorderen in België en Europa

Armoede & sociale rechtvaardigheid – nieuwe vormen van sociaal onrecht en armoede opsporen; projecten steunen die de solidariteit tussen de generaties versterken

Burgersamenleving & maatschappelijk engagement – bij jongeren democratische waarden promoten; buurt- en wijkprojecten ondersteunen

Gezondheid – een gezonde levenswijze bevorderen; bijdragen tot een toegankelijke en maatschappelijk aanvaarde gezondheidszorg

Filantropie – bijdragen tot een efficiënte uitbouw van filantropie in België en Europa

De Balkan – de rechten beschermen van minderheden en van slachtoffers van mensenhandel; een visasysteem opzetten voor studenten

Centraal-Afrika – projecten steunen rond aidspreventie en de begeleiding van aidspatiënten

De Raad van Bestuur van de Koning Boudewijnstichting tekent de krachtlijnen van het beleid uit. Een zestigtal medewerkers -mannen en vrouwen, autochtonen en allochtonen, Vlamingen, Walen, Brusselaars- zorgt voor de realisatie.

Jaarlijks besteedt de Stichting zo'n 40 miljoen euro. Naast ons eigen kapitaal en de belangrijke dotatie van de Nationale Loterij zijn er ook de Fondsen van personen, verenigingen en bedrijven. De Koning Boudewijnstichting ontvangt ook giften en legaten.

Meer info over onze projecten en publicaties vindt u op www.kbs-frb.be. Een e-news houdt u op de hoogte.
Met vragen kan u terecht op info@kbs-frb.be of 070-233 728.

Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, B-1000 Brussel
+32-2-511 18 40, fax +32-2-511 52 21

Giften op onze rekening 000-0000004-04 zijn fiscaal aftrekbaar vanaf 30 euro.